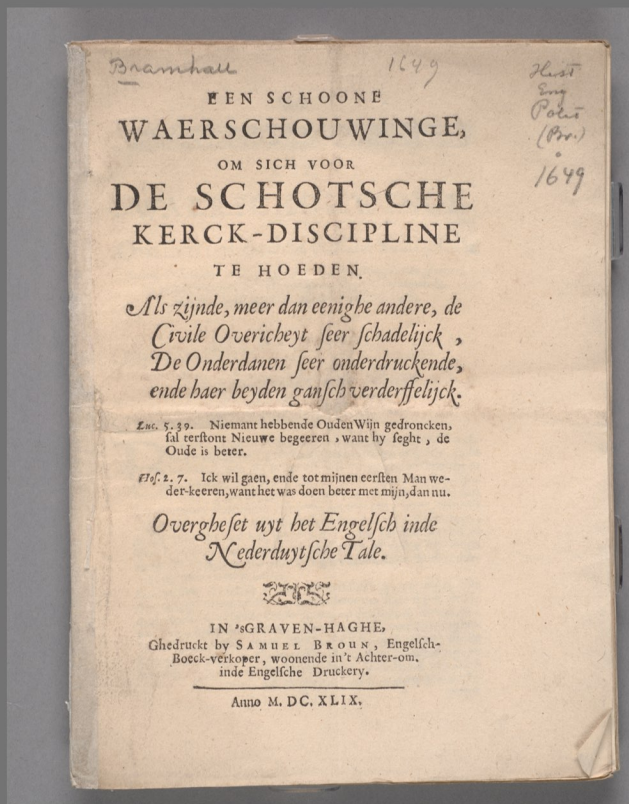

Bramhall, John

Een schoone waerschouwinge, om sich voor de Schotsche ...

Tryck // / I25 B II c Br. 1649

Tillkomstår 1649.

Digitaliserad år 2019

National Library
of Sweden

Bramhall

1649

Hist
Eng
Polit
(Prin)

1649

EEN SCHOONE
WAERSCHOUWINGE,
OM SICH VOOR
DE SCHOTSCHER
KERCK-DISCIPLINE
TE HOEDEN.

*Als zijnde, meer dan eenighe andere, de
Civile Overicheyt seer schadelijck,
De Onderdanen seer onderdruckende,
ende haer beyden gansch verderffelijck.*

Luc. 5. 39. Niemant hebbende OudenWijn gedroncken,
sal terstont Nieuwe begeeren, want hy seght, de
Oude is beter.

Hof. 2. 7. Ick wil gaen, ende tot mijnen eersten Man we-
der-keeren, want het was doen beter met mijn, dan nu.

*Overgheset uyt het Engelsch inde
Nederduytsche Tale.*

IN 'sGRAVEN-HAGHE,
Ghedruckt by SAMUEL BROUN, Engelsch-
Boeck-verkoper, woonende in't Achter-om,
inde Engelsche Druckery.

Anno M. DC. XLIX.

THE 211 BOOK
WAERSCHOUWINGE

DE SCHEUTSCHE
KERCK-DISCIPLINE

IN HET
KERCK-DISCIPLINE
DE Ouderdommen
De Ouderdommen
De Ouderdommen

De Ouderdommen
De Ouderdommen
De Ouderdommen

IN HET
KERCK-DISCIPLINE
De Ouderdommen
De Ouderdommen
De Ouderdommen

WAERSCHOUWINGE

WAE

Om sich

Kerck-Discip
en al schad
kend

D

BY aldien h
by he
verh
twelc
i²a Wringh
om het regl
brape vinge
hartic laet
richlij liever
Mae? ons
foorten pen
men niet Y
maer oock
van haere
Wetten, ja
haer pijpen
ter neder ge

E E N

WAERSCHOUWINGE

Om sich te hoeden vande Schotsche

Kerck-Discipline, als sijnde den Civilen Magistraet gheheel
en al schadelijck, den Onderdanen gheheel onderdruc-
kende, ende beyden ganfch verderffelijck.

HET I. CAPITTEL:

*De ghelegentheyte en subject
van dit Tractaetjen.*

BY aldien de Disciplinaren in Schotlandt hen selven te vreden hielden om op haere eygen inventien te sussen, ende by hem selven die Diana die sy selver geheylch hebben te verheffen: Ick soude aen de beste Schoolmeestren, twelcke d'exercitie is, laten om te voelen waer hem den icken wringht, ende alsoo bekeeringhe soecken: want, wat heb om het reglement van Uythheemsche Kercken my te bemoeyen, brane vingeren met het snuyten van ander luyden keerfen te hartse laetse haren eyghen Meester staen of vallen het is een richlij liever wel van anderen te ghevoelen, ende Godtvruch-
Maer ons selven te letten.

soorten men die selfde luyden die met sulcken yver tegen alle men niet tyrannye pleyten, siet trachten om haer eygen droo-
maer oock haer mede Onderdanen op den hals te dringhen, van haere Caren Souverainen Heer, tegen de overtuyginghen Wetten, jae dientie, tegen alle Goddelijcke ende Menschelijcke haer pijpen te eer is, Uythheemsche Kercken te dwingen om na ter neder gedaen, om dat beelt 'twelck sy versieten van Jupi-
zijn, aen te porren, om met ghewelt van Wapenen

penen hare Nabueren uyt hun Landt en besittingen van meer als 1400 jaren te verjagen, om plaetse voor haer Trojaens-Part van Kerckelijcke Discipline te maecten, een practijcke noch by niemant beschermt dan alleen by Paus en Turck; Dit doet ons de bescherminge aen-nemen: Sy en moeten niet meenen dat ander luyden sootam geworden zijn, om stille te staen en hare Neusen te snuyten, dewijle sy deselve toomen en na hun welghevallen bereyden. Het is tijdt datmen aen de Wereldt bekent maecte, dat dese Discipline die sy so seer verheffen, de aldersubtilste Quintessence van Paulselijcke macht, of Papisterye is, of liever noch grooter Tyrannye, als oyt van Romen voort-gekomen is, tegenstrijdich met alle formen van Burgerlijcke Gouvernement, te niere doende alle soorten van Policye, een Pijnbanck voor de Conscientie, zijnde den swaersten last die een Volck kan overvallen, en soo veel te meer ghevaerlijck, om dat onder schijn van Goddelijcke Institutie, 't welck het ghesichte, maer den last van slavernye niet wech en neemt. Leser hebt een weynich ghedult, ende Ick sal u meer hovaerdye en hooghmoet door de gaten van een versleten kalen Mantel thoonen, dan oyt onder een Cardinaels Mutse, of dry-dubbelde Kroone ghevonden is. Dit alleen neme Ick aen te bewijzen, niet door eenighe extraordinaire Practijcken, ontschuldicht alleen door een prætensie van een onverwinnelijcke nootfaeckelijckheyt (een swacke bescherminge van een algemeene Leere) oock niet door het alleenich ghevoelen van eenighe eygensinnighe Quanten, maer door de Boecken van Discipline, by die Acten van hare Gen: en Provincie Synoden, ende door de over-eenkomende Stemmen en Schriften hare Commissionairen. Ick sie wel van te voeren dat sy vooreten gheven dat Ick door haer zijde andere Kercken soecke te wysen, maer neen, daer en is niet, waer van Ickse hier sal oordeghen. ofte Ick hoope dat 't selve hen van geenighe Gherefsen wel Kercken in de gantsche Wereldt, sal toeghestaen worden, Discipline niet by alle Protestante Schrijvers: maer ick moet ontfant Erastianen, in de Acten van hare Parleumenten en Synoden, onder heten van hare Commissionairen, brantmercken? de seckeckengetal van Papisten, Wederdooperen en Independents ontwapende: zijn het die Kercken dewelcke hunne presbyterien, het welken van het Swaert van Excommunicatie of Kercktus; of zijn het ke sy niet machtich zijn om te swieren? Soo dede neyt veel grootdanighe dewelcke aen de Christelijcke Ouytribueren dan ter macht in't bestieren van Kerckelijcke saecken alle Protestante henluyden selfs? soo dede Erastus, ende soo Kerck-

Syn. Gen.
1647. *De-*
clar. Parl.
1648, &c.

Kercken: De Dis-
of Superintendenten
richeyt, ende soo
derricht sal zijn,
cipline is, zy sal
laten, dan dat zy
Indien dese Di-
breere inde Religi-
Fundamenteel stu-
des Geloofs, de
waerheyt aen-nee-
Kercken moeten li-
kighe Troublen in
theranen als Calvi-
ter-hant van Gem-
datse haer eyghen
souden sy hun selv-
condemneerden sy
in eenich noodtlae-
heyt, ofte in eenig-
recht, of by ghevo-
van dien Brief, den
derlingen door Mr
sonden, kan geuyg-
mede Dienaers, en
Roomschen Antich-
verre van een ghel-
en Antichristisch
Maer om dese ver-
thoonen hoe dat
civile Overiche-
den en droevich er-

Kercken: De Disciplinairē sullen liever lijden van een Bisschop of Superintendent gheregeert te werden als door de Civile Overicheyt, ende soo wanneer de Overicheyt ten vollen ende wel onderricht sal zijn, wat een gevaerlijck Werck-tuygh haerluyder Discipline is, zy sal tienmael liever een ghematighde Episcopacie toelaten, dan dat zy onder de handen van sulcke soude vallen.

Indien dese Disciplinaire humeur niet en dede, de welke geene breete inde Religie wil toestaen, maer yders veylicheyt voor een Fondamenteel stuck hout, ende yders erger Gevoelē voor een Articul des Geloofs, de welke bysondere Dwalinghen voor algheemeene waarheyt aen-neempt, Ick en twiifele niet, of alle Gereformeerde Kercken moeten lichtelijck versoent worden, eer dat dese ongeluckighe Troublen in Engelandt waren, alle Proffestanten, soo wel Lutheranen als Calvinisten gaven aen de Engelsche Kercke de Rechter-hant van Gemeenschap, ja, selver de Disciplinairē, al wast datse haer eyghen Kercke voor suyverder keurden (of andersins souden sy hun selven wreet zijn) nochtans en derfden, ofte oock en condemnēden sy de Engelsche Kercke niet, ofte als gebreecklijck in eenich noodtsaeckelijck Poinct van Christelijcke Godtvruchticheyt, ofte in eeniger-maten streckende tot yets het welke reghelrecht, of by ghevolgh het Fondament moeste te niet doen: waer van dien Brief, den welcken de Superintendenten, Herders ende Ouderlingen door Mr. Johne Knox aen de Engelsche Bisschoppen sonden, kan getuygen, inden welcken sy die Eerwaerdighe Herders mede Dienaers, ende 't samen-gheknachte Tegen-strijders vanden Roomschen Antichrist noemen, sy selver waren doen ter tijdt heel verre van een ghelijckheyt, ofte, oock om het beroep van Bisschoppen Antichristisch te maecken.

Maer om dese verouderde Saecten te laten varen, soo sal ick u behoonen hoe dat dese Discipline gheweldich op het Recht van de Civile Overicheyt staet, ende ten tweeden, dat het den Ouderen droevich en onverdraecklijck is.

Gent. Synod. Anno 1556.

HET II. CAP.

Dat dese nieuwe Discipline, het Recht vande Magistraten gheheel en al, om Synoden te beroepen, haere Acten te bevestigen, en om Kerckelijcke saecken te orderen, ende de Kercken in hare Landen te Reformieren, te niete doet.

Alle Princen en Staten die met Souverainiteyt bekleet sijn, die houden gherechtelijck de macht om Nationale Synoden van harer eyghen Onderdanen te roepen en derselver constitutien te ratificeeren.

Ende al-hoe-wel Godtvruchtighe Vorsten wel mogen toelaten of vryicheyt gheven aen de Kercke om Jaerlijcx, of alle drye Jaren in haere Landen te samen te komen om Discipline te oeffenen, ende om alsulcke constitutien die alreede bevesticht sijn, uyt te voeren, (nietemin soo sien wy hoe voorsichtich het Synodus van Dordrecht in dit stuck ghehandelt heeft) nochtans is hy maer een Magistraet van Stroo, die toe sal laten, dat in sijn Landt, de Kercke te samen sal komen, soo wanneer of waer dat sy willen, om die voerhaer, die't hun goet dunckt te beroepen, alle den Adel, alle de Onderdaenen van het Rijck om de gantsche Kerckelijcke Policie een Republijcke te veranderen, die Leere en Reliegie die vestelt is, te veranderen, de Wettelijcke Rechten en Privilegien van d'Onderdanen wech te nemen, nieuwe Viercharen en Horen van Justitie op te rechten, aen de welke Souverainen selver ha moeten onderwerpen.

Ende dit altemael uyt hun eyghen hoofd door kracht van een gepretendeerde macht haer vanden Hemel ghegheven, contrarie alle bekende Wetten en Wettelijcke Costuymen, den Oppersten Magistraet selver daer anderen gevoelende en teghensprekende, Synoden behoorden door den Oppersten Magistraet beroepen te worden, indien hy een Christen is, &c. ende behoort of selver of door yemandt anders dien hy daer toe sal uyt-kieser over de selve te presideren, in voorighe tijden wiert by de Keyseren dese Macht over

*Ench. candi
Simin. ex
derrato sali
The. Edit.
Gron. 1645
pag. 161.*

over Generale Co
chen in de Paepsc
ghen van Enghe
haere beroeping
Nederlanden, in
lijck, of Protesta
ningh niet looc
gheweest als de
is, dat gheen
litie sal verand
stemminghe va
houden niet dat
sionairen van Ch
missionairen va
neert met het
oock niet noot
se aen ofte ver
gnorie ghestele
datse redenen s
om de Kerckelij
derhouden. D
Leere inde Reli
lijke) wert aen
die met gheluy
registreert, be
ke saecken by
Maer in Sch
Magistraet en
kelijcke Oude
in't kieser van
vende Macht
Schoen-lapper
derlingh gheke
maecken, wed
hare Sanctien
Coninck Jacol
weynich te vo
houden, om e
te voeren, ene
deciffen te pre
daerle in ware
toe, wat deden

over Generale Concilien ghehouden, en by Christelijcke Monarchen in de Paepsche blintheyt over Nationale Synoden: De Koninghen van Enghelandt over haer groot Concilium in voortijden en haere beroepinghen in dese tijden: De Staten in de Vereenighde Nederlanden, in het Synodus van Dort, gheen Roomsche Catholijck, of Protestant in Vranckrijck, en durft dese macht sijnen Koningh niet loochenen: niemant en heeft hier in soo punctuelijck gheweest als den Staet van Geneva, daer wel expresselijck voorsien is, dat gheen Synodus of Presbyterie eenighe kostelijcke Politie sal veranderen, of tot de selve yetwes toedoen sonder toestemminghe van den Civilen Magistraet; haere Ouderlingen en houden niet dat haer een onwederpreeckelijcke macht aen Commissionairen van Christus Jesus toekomt, maer wouden altijd de Commissionairen van de Segniorie genoeemt de Minderen Raed nomineert met het advis van de Predikanten (haer toestemminghe is oock niet nootfaeckelijck) den grooten Raedt van Roomen neemtse aen ofte verwerptse, ten eynde van't Jaer werdense voor de Segnorie ghestelt, dewelcke die dan continueren of laten gaen na datse redenen sien, als sy aenghenomen werden, soo doense Eedt om de Kerckelijcke Ordinantien van den Civilen Magistraet t'onderhouden. De finale Vonnissen van verschillen in't stuck van de Leere inde Religien (naer onderlingh ghespreck met de Kerckelijcke) wert aen den Magistraet gerefereert, haere Proclamatie die met gheluyt van Trompetten vercondicht, in't selve boeck geregistreert, bewijfen klaerlijck dat het ordenen van alle Kerckelijcke saecken by de Segnorie aengenomen wert.

Maer in Schotlandt zijn alle saecken recht contrarie, den Civilen Magistraet en bemoeyt sich niet met instellen of affetten van Kerckelijcke Ouderlinghen, als hy in't Cheurvorfelijcke Collegie heeft in't kiezen van den Keyser, den Koninck en heeft gheen Wet-ghevende Macht meer, in Kerckelijcke voorvallende saecken als een Schoen-lapper, dat is een enckele stemme, indien hy tot Ouderlingh ghekoren wert, andersins, gheene altoos, in Schotlandt maecken, wederroepen, veranderen de Kerckelijcke Personen hare Sanctien daghlijcx, sonder consent van Coninck of Raedt. Coninck Jacobus beriep een Parlement te Edenburgh, ende een weynich te voeren verfocht hy het Synodus door een brief te onthouden, om eenighe nieuwigheden inde Politie van de Kercke in te voeren, ende waer door haere Conclusien de Staten van haere decisien te prejudicieren, ende toe te laten alle saecken inden staet daerse in waren, mochten blijven, tot het aenstaende Parlement toe, wat deden sy hier op? Sy negligeerden des Coninckx Brief, ende

*Les ordni
Ecclef. te
Geneva
gedruck
1562.
pag. 26*

Pag. 20.

Pag. 9.

Pag. II.

*Octob 20.
1579.*

Recht vande
om Synoden
bevestigen, en
orderen, ende
te Reforme

te bekleet sijn, die
nationale Synoden van
erfvelver constitu-

ogen toelaten of
de drye Jarun in
oeffenen, ende
uytte voeren,
s van Dordrecht
maer een Magi-
st, de Kercke t'
en, om die voe
Adel, alle de O
ijcke Policie
egie die y
Privilegen van
en Horen van
selvet het moe-

nacht va een ge-
n, contrarie alle
Oppristen Ma-
preekende, Sy-
eroopen te wor-
or of selvet of
er over de selve
en dese Macht
over

ende door haer eyghen Macht determineerden alle saecken positivelijck.

Ondervraeghden door haer eyghene Canons den Aertz-Bisschop van St. Andries, in het Confereren van Beneficien, ende om het mede-stemmen in Parlementen, achtervolghens d'onghetwijfelde Wetten van het Rijck, jae zijn ten laetsten tot dien graet van trotsicheyt ghekomen, ende brachten de Souveraine Macht tot sulcke verachtinghe, dat 20 Presbyters (ten hooghten niet meer) somtijds 13, somwijlen maer 7 of 8 durfden staende houden een Generael Synodus te houden (soo als sy het misnoemden), naer dat het door den Coninck was verboden, tegen Sijn Authoriteyt, sulcken moetwillicheyt als noch noyt door eenich Parlament is gheattenteert.

Syn. abordi.
1606.

Door haere eyghene Authoriteyt langhe eer eenighe Statuten tot dien eynde wierden ghemaect, deden sy alle de Feest-dagen van de Kercke te niete, jae selver dese, dewelcke ter gedachtenisse van onsen Salichmaecker onderhouden wierden, als namelijk van sijn Gheboorte, Besnijdenisse, Opstandinge, ende Hemelvaert.

Eerste Boek
disci. eerste
Hoofst.

Door hun eyghen Macht besloten sy de abolitie van Bisschoppen, begeerende dat zy hare Ampten souden over-given als geen beroep hebbende uythet Woordt Godts, op poene van Excommunicatie, ende sich van Predicken t'onthouden, tot datse van het Gen. Synodus een nieuwe aen-neminge souden hebben: Ende om haere dwaesheyt vol te maecten deden daer voorts toe, dat sy van haere besittinghen in't naeste Synodus wilden disponeren, welcke belachelijcke Ordinantie wel hartneckelijck in het volgende Synodus ghemainteneert wert, van die Statuten, die houden, dat het voor verraderye sal ghehouden worden, om de Macht van de drie Staten des Landts teghen te staen, of om eenige nieuwigheden, of verminderinghen eeniger der selver te procureren. Daerom eyghentlijck gemaect om der selver ydele laetdunckentheyten tegen-te-staen, niet teghenstaende dat sy selver in voorighe tijden Superintendenden voor goet ghekeurt, ende soo veel als in hun luyden was, vast ghestelt hadden, den tijdt haers levens te duyren met haer Ghetal, Limiten, Salairen, meerder dan die van eenighe andere Predikanten, met Episcopale Macht begaeft, om Kercken te planten, Predikanten t'ordonneren, betalinghen t'assigneren, in Synoden te praesideren, de Censuren van de Kercke te dirigeren, ende sonder dewelcke geene excommunicatie was. De Wereldt is qualijck onderrecht, aengaende de Bisschops Ordre in Schotlandt, want al-hoe-wel dat den

Synod.
Edimberg,
1580.

Parl.
1584.

Eerste Boek
disc. 4. en
6. Hoofst.

Coninck

Coninck en het Par
lencie der Presby
haven der Bisschop
is in Schotlandt h
van dat sy eerst t
dese ongeluckigh
ven zijn weder
is hare volmacht
door de drie Stat
sy saghen datse n
ten en poghen on
ghen, doen heb
dinerende dat al
ofte noch hadde
van excommuni

Met ghelijcke
felden sy hen se
ghe weerdicheyt
wel onderdruc
den, Offerhand
den ghegheven
den, tot den Ge
ke, ende dat h
behoorden te v
indien men hi
keert, 't selve e
een ander plaec
ende andere, h
te leven, en to
ghestelt mach w
de plaetse: alle
ten die Priester
lieden, Monike
dewelcke by de
Laetse maer
volghende, alle
der Bisschoppen
alle Renten die
lende een objec
beantwoorden l
denaers waren,
Kercken soo te

Coninck en het Parlement door het gheroep en moerwillighe violencie der Presbyteren ghedwongen werden, om de tijdelijcke haven der Biffchoppen aen de Croone te hechten, nochtans en is in Schotland hare bedieninghe noyt wech genomen geweest, van dat sy eerst tot het Christendom bekeert sijn gheweest, tot dese ongeluckighe troublen toe, ende dese selfde tijdelijcke haven zijn weder gherestitueert door de Aeste van restitutie, ende is hare volmacht eerst Synodelijcken vast ghestelt, ende naderhant door de drie Staten des Landts, in't Parlement bevesticht. Doen sy saghen datse niet konden prevaleren met haer dickwils trachten en poghen om haer boeck van Discipline gheratificeert te kryghen, doen hebben sy het de Kercke selver oghedrongen, ordinerende dat alle die eenich Ampt inde Kercke ghehadt hadden ofte noch hadden, het selfde souden onderteycken op poene van excommunicatie.

Met ghelijcke autoriteyt, of liever eyghensinnighe stouticheyt, stelden sy hen selven erfgenamen van de Pralaten, en andere eenighe weerdicheyt en ordre inde Kercke, door haer oproerich ghewelt onderdruckt, ende besloten dat alle Thienden, Renten, Landen, Offerhanden, ja wat het mochte sijn, 't welck in voorighe tijden ghegheven was, ofte in toekomende ghegheven soude werden, tot den Godtsdienst, was het Patrimonie goedt van de Kercke, ende dat het door de Diaconen versamelt en uytghedeelt behoorden te worden, ghelijck het Woordt Godts ghebidt, dat indien men hier van tot yemandts bysonder ghebruyck yetwes keert, 't selve een hatelijcke Kerck-roverye voor Godt is: en op een ander plaetse: dat Edellieden, Baronnen, Graven, Heeren, ende andere, hun te vreden moeten houden, om op hare Renten te leven, en toe te laten dat de Kercke weder in haere vryicheyt ghestelt mach werden: wat dese Vryicheyt is, volght in die selfde plaetse: alle dingen die tot Caritaten sijn ghegheven, alle Renten die Priesters toebehooren, Canterien, Collegien, Cappellen, Moniken van allerley ordre, de susteren van Seens, alle dewelcke by de Kercke behoorden behouden te werden.

Laetse maer een weynich adem scheppen, en verwacht het volghende, alle het gantsche inkomen van de tijdelijcke Thienden der Biffchoppen, van Deecken en Archi-deecken, Landen en alle Renten die de Cathedrale Kercken toebehooren: alsdan stellende een objectie, dat de besitters renten ende goederen hadden, beantwoorden sy, dat die die gemaect hadden, Dieven en Moordenaers waren, die gheen macht en hadden het gemeene goet der Kercken soo te veralieneren, sy begeeren dat sulcke goederen

An. 203.
1606.
Syn. Glasg.
1610.
Parlam.
Edinb.
1682.
Synod.
Edenb.
1560.
2. Boeck
Discip.
Cap. 4.
1. Boeck
Discip.
6. Hoofst.
Ibid.
Ibid.
Ibid.

*Synod.
Edimb.
1647.*

te niete sullen ghedaen en gheschouwt werden, dat alle Collecteurs daer toe by den Coninck of andere gestelt, mogen gelaft werden, sich daer mede niet te moeyen, ende de Diaconen tot het vergaderen der selver toegelaten te worden; jae sy waren tot sulcken hooghte van dollicheyt ghekomen, als in hare Synoden te definieren en te termineren (oordeelt of het niet een betamelijcke constitutie van een Synodus is?) dat op het naestkomende Parlement de Kercken vollen tot zijn Patrimonium soude herstelt worden, ende dat niet met allen in't Parlement soude passeren, voor en al-eer dit eerst overwogen ende toegestaen soude worden: Laet alle Staten hier notitie van haere pratenien en voornemen nemen, ende soo hunnen voorflagh tot noch toe gheen effect ghenomen heeft, het is alleen om datse gheen ghenoeghsaeme macht gehad hebben om 't selve uyt te voeren.

Eyndelijck, door hunne eyghen autoriteyt, onder de specieuse tijtelen van Jesus Chriitus Koningh der Koninghen, ende Heer der Heeren, een eeuwigen Monarch van sijn Kercke, ende onder pratenie van sijn Konincklijke prerogativen, soo hebben sy haere eyghen Hoven van presbyterie in meerendeel van Schotlandt opgherecht, voor en al-eer dat de selve Wettelijck voor goet gekeurt ofte aengenomen werden: ghelijck by haer Acte blijktt, allegerende, dat verscheyden mael de Overicheyt ghebeden was, de Policie der Kercken voor goet te kennen ofte trapproberen, het welke foodanighen uytkomst niet en hadde ghenomen, ghelijck goede luyden wel begeerden: ende door een andere Acte erkennende, dat de Presbyterien doen (Synodelijcken) in het Rijck bevesticht waren: ende eyndelijck door een Acte van een ander generale Synodus tot Edimburgh, lastende en ordonnerende, dat de Discipline inde Aften van het Gen. Synodus begrepen, soo wel inde Provincien van Angus en Merus, als inde andere deelen van het Rijcke souden onderhouden werden.

Hier siet ghy klaerlijck, hoe dat de Disciplinaren in't stuck van practijcke, de Wetten onder de voet ghetreden, ende de Civile Overicheyt reenemaal van de hooghste macht in Kerckelijcke saecken ontbloot hebben, 't salnu voorders mijn plicht zijn te bewijzen dat dit niet voort en spruyt van onbedachtheyt, of andere beweginghen, maer van haer Leere selfs.

Eerlijck, so leeren sy, dat geene persoonen noch Overicheden, of andere, eenige macht hebben om in haere Synoden mede te stemmen, dan alleene, de Kerckelijcke ofte Ecclesiastijcken.

Ten tweeden, soo leeren sy dat Ecclesiastijcke Persoonen alleen de macht hebben om sulcke Synoden te beroepen.

Alle

*Synod.
Glasg.
1581.*

*Synod.
Edimb.
1590.*

*Synod.
Edimb.
1591.*

*1
2. Disci.
Boeck
Cap. 7.
2
Cap. 2.*

Alle Ecclesiastijck te versaeft handelen. Voer altyds in haer de Kercke om eene vrycheit selfs Eri-goet wanneer, w

Ten derde noden het o &c. Het ver Prædikanen, hebben: Het o fen van Houwe municatie vo haer Erf-goet gulen en Con houden; sy he gaende Kerckel schadelijck en o den niet over den, ende dit ghe Rechter, Ko

Ten vierde Overicheyt ofte ten van een by suren der Kercken hoe 't selve macht vloeyt im vorders, De Ker werden, dan do stus over deselve ende daeromme een bevel of he voorder, Het is te Overicheyt te breecken, e bevede of swaer by aldien eenig sal de Kercke den Paus wel voo dat by aldie

Alle Ecclesiastijcke Vergaderinghen hebben de macht om Wette-
lijck te verfaemelen, om van faecken (de Kercke belanghende) te
handelen. Voorders, Nationale Synoden van dit Rijk behoorden
altijds in haere vryicheyt ghehanthaeft te werden, met macht voor
de Kercke om tijdt en plaetse te bestemmen: aldus maecten sy het
eene vryicheyt, dat is een Privilegie der Kercken, een deel des-
selfs Erf-goet, niet alleen te versamelen, maer oock te beroepen,
wanneer, wien, en waer het hen wel-ghevalt.

Ten derden, in't stuck van Macht, soo Prædiken sy, dat de Syn-
noden het oordeel van ware en valsche Religie, Leere, Ketterye,
&c. Het verkiesen, aennemen, afsetten, en suspenderen van
Prædikanten, het yonnisse van alle faecken die de Kercken belanght,
hebben: Het oordeel van Ecclesiastijcke handelingen, *Beneficiaire cau-*
fen van Houwelijcksche, en andere faecken: Jurisdicctie om tot excom-
municatie voort te varen tegen de foodanighe, die de Kercke van
haer Erf-goet beroven: sy hebben een Legislative macht om Re-
gulen en Constitutien te maken, om goede ordre inde Kercke te
houden; sy hebben macht om alle Statuten en ordonnantien, aen-
gaende Kerckelijcke faecken, te niet te doen, en t'Abrogeren die
schadelijck en onprofijtelijck bevonden werden, ende mer de tij-
den niet over-een en komen, ofte by het volck misbruyckt wor-
den; ende dit alles sonder wederroepingh ofte appel, aen gee-
nighe Rechter, Kerckelijck ofte Civil.

Ten vierden, soo leeren sy datse dese Privilegien niet vande
Overicheyt ofte van't volck en hebben, ofte de particuliere Wet-
ten van een bysonder Landt; De Overicheyt en kan geene cen-
suren der Kercken executeren, ofte eenighen regel voorschrij-
ven hoe 't selve ghedaen moet werden: Maer d'Ecclesiastijcke
macht vloeyt immediatelijck van God ende Jesu Christo. Ende noch
voorders, De Kercke en kan door gheen andere ghegouverneert
worden, dan door foodanighe Dienaers en Opfinders als Chri-
stus over deselve ghestelt heeft, ofte anders als door sijn Wetten,
ende daeromme en isser gheen Macht op aerden, die sich selver
een bevel of heerschappye inde Kercke toe kan schrijven. Noch
voorder, Het is door de Wet Godts ende Christi, de Christelij-
cke Overicheyt verboden, om het Gouvernement der Kercken in
te breecken, en consequentelijcken sich selver het Recht van
beyde de swaerden, Geestelijck en Tijdelijck toe te schrijven. Ende
by aldien eenigh Overicheyt, soo veel op hem soude nemen, soo
sal de Kercke oorfaecke hebben te klagen, en uyt te roepen dat
den Paus wel verandert is, maer dat de Pauffelijckheyt noch blijft,
soo dat by aldien Koningen en Overicheden haer inden wech staen

Cap 12.

3.

2. Boeck
Discip.

Cap. 7.

Cap. 12.

4

2. Boeck
Discip.

Cap. 1.

Theoremata

III. Ingr.

Edimb.

1674. De-

creto Synod.

Theor. 4.

Theor. 8.

Theor. 62. dan sijn het Politijcke Pausen, alsoo wel als de Bisschoppen Kerckelijcke zijn. Want wat het oock is dat dese doen, het is inden naem onses Heeren Jesu Christi, en door een Macht van hem alleen ghedeligeert.

Inde Informatie van Schotland. Pag. 19. Eyndelijck, soo leeren sy dat sy dese Macht niet alleen sonder de Overicheyt en hebben, maer oock teghen de Overicheyt, dat is, al-hoe-wel hy niet mede en stemt, ende sijne bevelen ter contrarie uyt schickt: Parlementaire Ratificatien en kunnen in geenderley manieren de Kerckelijcke Regulen den Godtsdienst aengaende veranderen, want d'Ecclesiastijcke Discipline, behoort in't werck ghestelt te worden, of het by de Civile Overicheyt gheratificeert is of niet: het derven van een Civile bevestinghe in de Kercke, is maer ghelijck als *Lucrum cessans non Dammum emergens*.

Theor. 98. Ende ghelijck het daer niet toe en doet, soo en neemt het daer niet van wech, by aldien hier eenich ratelerye van Jurisdicte of ander ghebreck van dusdanighen aert toe valt, soo wert de schult op den hals van de Overicheyt gheschoven, het is een groote sonde of quaet inde Overicheyt, om het uytvoeren ende oeffeninghen vande Kerckelijcke Discipline te beletten.

Theor. 82. Nu hebben wy de verderffelijcke practijcken van haere Synoden ghesien, te samen met de Leere van de welcke die vloeyt, daer resteert noch, om dien nevel te verdrijven, met dewelcke sy de leelijkheid van haere procedueren voor de ooghen van de Wereldt bedecken: Wy gheven (seggen sy) aen de Christelijcke Overicheyt, een Politijcke Macht om Synoden te beroepen, om in Synoden te prafideren, om de Acten te Ratificeren, ende om de Kercke te Reformeren. Wy erkennen hem den bewaerder vande twee Tafelen der Wet. Neemt hier niet met allen, en hout het vast: hier zijn wel goede woorden, maer en beteykenen niets, geloofft my, alles wat de Disciplinaireren aen de Overicheyt gheven, is altijdt buyten haer schade, hebben niet ghegheven tot der Overicheyts voordeel, maer tot hun eyghen ghenut, want haere Leere is, dat dese Macht van de Christelijcke Overicheyt de Macht der Kercken niet privative of destructieve en is, maer alleen cumulatijf en behulplich. Behalven die Macht dewelcke sy door misbruyck Authoritatijf noemen, maer die inder daet Ministerieel is, dienstbaerich van wegen haer decreten uyt te voeren, ende tot haer bevestinghe en vast-stellinghe te contribuieren, soo schrijven sy de Overicheyt toe, aengaende de Acten van Synoden, dat het welcke yder particuliers Man heeft, dat is een oordeel van discretie; doch sy behouden voor henselven het vonnis of oordeel van Jurisdicte. Ende by aldien hy niet en oordeelt ghelijck sy begeeren

Theor. 95.

begeeren dat
vloeyinghen
daer sy begeer
een ander po
gheloove, of
lijcke Censur
soorte van vo
leden Conin
Moeder, Ov
leert hebben.
Soo dan ot
tijcke Macht S
noden te rati
roegheven, en
her is een plich
sy het noch a
Indaginghen d
datte sonder g
sy weder van
de selve van al
vilegien te ver
ghen door de B
Censuren en D
heyt doch in all
in sijn oogh ste
als te voeren,
Macht ofte een
hebben om te
fineren (alhoew
de Overicheyt
om dat in dese fa
(let op de reden
van doen, en d
Sy en attribuere
nen mach tot ha
pen Ick wenlich
ctien tusschen
Naer dat een Sch
tans soo spruyt
Scholieren, end
schappye, of voog
om niet aenneme
heyt te nieste doe

begheeren dat hy doen soude, maer dat hy uyt Conscientie de invloeyinghen van sijn Politijcke Macht op-schort, of suspendeert, daer sy begeeren dat hyse ghebruycken soude, soo poghen sy hem een ander point van Pausselijckeyt te leeren dat is, een *Implicite* gheloove, of andersins sal hy moghelijk den last van hare Kerckelijcke Censuren wel voelen, en sal wel haest ghewaer worden wat soorte van volck datse sijn, gelijk onsen Alder-ghenadichsten Overleden Coninck Carel, ende voor sijnen tijdt sijn Vader, Groot-Moeder, Over-Groot-Moeder al te samen tot hare schade wel geleert hebben.

Soo dan om recht uyt te spreecken, wat is dit voor een Politijcke Macht Synoden te beroepen, in Synoden te praesideren, Synoden te ratificeren, die dese goede Menschen de Overicheyt toegheven, en soo veel van roemen? Ick sal de waarheyt segghen, het is een plicht die de Overicheyt aen de Kercke schuldich is, als sy het nodich achten om een Synodus beroepen te hebben, om hare Indaginghen door een Civil bevestinge versterckt te hebben, op datse sonder ghevaer tot het Synodus mochten komen, ende als sy weder van daer reysen haer van alle goet gemack versorghen, de selve van alle perijckelen te beschermen, hare Rechten en Privilegien te verdedighen, ende hartneckighe personen te dwinghen door de Burgherlijcke Wetten en straffen, om hen selven hare Censuren en Decreten t'onderwerpen. Wat krijght de Overicheyt doch in allen desen voor sich selve? Hy mach het wel altemael in sijn ooghe steecken ende sien daeromme niet een steeck minder als te voeren, want sy verklaren wel duydelyck, dat noch alle de Macht ofte eenich ghedeelte van die Macht, dewelcke de Synoden hebben om te delibereren, ofte Ecclesiastijcke saecken te definireren (alhoewel het sy in relatie aen haer eyghen Ordenen) van de Overicheyt *sijn oorsponck soude hebben*, ofte soude vloeyen: maer om dat in dese saecken, die den uytwendighen mensche belanghen (let op de reden) soo heeft de Kercke de hulpe van de Overicheyt van doen, en die oprechte belijdenisse doet, is prijs-weerdich: Sy en attribuieren aen de Overicheyt anders niet dan 't geene dienen mach tot hare bevorderinghe, en hare ghebrecken te behelpen. Ick wenschte dat dese menschen een weynich meer de distinctionen tusschen habituele en actuele Jurisdicte bedachten: Naer dat een School-meester verlof heeft om t'onderwijssen, nochtans soo spruyt sijn actuele Jurisdicte van de Ouderen van sijn Scholieren, ende alhoewel hy eeniger-maten een soorte van *Heerschappye*, of vooghdye over de selve gheniet, soo en moet hy daerom niet aennemen, dat dit sijne of hare kinderlijcke ghehoorsaemheyt te niete doet.

Theor. 50.

51.

Ibidem.

Ghelijk dese macht van Politijckelijck in de Synoden te praestieren, de andere macht is, die sy aen hem gheven in het Reformieren der Kercken, dat is, als den staet der Kercken bedorven is, maer niet als die suyver is, ghelijck sy het nemen, als toeghestaen, soo wanneer de Jurisdictie in hare 'handen is. Alhoewel dat Godtvruchtighe Coninghen en Vorsten somwijlen door hunne eygen autoriteyt, soo wanneer dat de Kercke gecorrumpeert is, en alle saecken buyten ordre sijn, Prædikanten stellen, ende den waren Godsdienst herstellen, achtervolgende t'exempel van sommige Godtvruchtighe Koningen van Juda, en van gelijcken, verscheyden vroomen Keyseren en Koningen in't licht des Nieuwen Testaments; nochtans daer den dienst der kercken is Wettelijcken gheconstitueert, ende sy die ghestelt sijn haer Ampt getrouwelijck uyt voeren, soo behooren alle vroomen Princen en Overicheyden, haere stemme te hooren en te ghehoorsamen, ende de Majesteit des Soons Gods in hun sprekende eere te bewijfen. Laet dese huychelerye varen: Wie sal oordeelen wanneer dat de Kercke onsuuyver is, de Overicheyt, of de Kerckelijcke? indien de Overicheyt, waerom dan niet over u soo wel als andere? indien de Kerckelijcke, waeromme andere niet soo wel als ghy-luyden? Hier en valt anders niet t'antwoorden, dan om die questie te bedeele, dat sy alleen de ware Kercke sijn. Hoort noch een andere geuygenisse, in quade en in moeyelijke tijden, ende in een vervallen Staet van saecken, soo wanneer dat d'Ordre by Godt inde Kercke inghestelt, tot tyrannye ont-aert is, tot op het onder de voet treden van de ware Religie, ende tot het onderdrucken van de Belijders van de selve, alster niets gefont en is, dan mach de vroomen Overicheyt sommige dinghen, doen, die ordinaris niet gheoorloft sijn, &c. Maer ghemeenlijck en na ghemeen Recht, in Kercken alreede gheconstitueert: indien een mensche tot de Overicheyt vlucht, klagende dat hy veronghelijck is, door het misbruyck van Kerckelijcke Discipline, of dat de Vonnissen der Presbyterien de Overicheyt mishaghen, ofte in't stuck van Discipline of ghelooye, soo en moethy daerom evenwel sulcke saecken voor gheen Burgerlijcke Vierschaer trecken, ofte oock een Politijcke Pausselijckheyt introduceren, ende ghelijck de Overicheyt Macht heeft in extraordinare saecken, soo wanneer de Kercke gantsch bedorven is, om Ecclesiastijcke misbruycken te herstellen en te reformieren; soo oock van ghelijcken, indien de Overicheyt soude komen over de Kercke te tyranniseren, dan is het Wettelijck door seeckere weggen en extraordinare middelen hem tegenstant te bieden; hoewel ordinarlijcken niet toeghelaten.

Dit

2. Boeck
Disc.Theor. 84.
en 85.

Ibid.

Dit is duyck
soo Wettelijck
in extraordina
meren door
worden, dat
spronck van
Alderghenad
selve veracht
Tafelen, ma
den ende bev
onderhout en
te helpen, sy
ordinaris rech
formeert de m
recht, ende he

Maer kan d
dus om verwe
dwaelinghen,
indien de Ove
ggen der Kerck
de den Staet de
heyt welen, dan
menen en sup
linghe onderw
is het veel lich
en is den Rech
Kerckelijcke sa
de wijsheyt des
ende de wijsheyt
ninghen van geve

Ofte mach de
cipline wel reg
ghepleeght word
is Godloohheit
goede Christen
ghehoorsamen.

Wel dan, w
dat sy in dit stu
versorghen dat
geschiede, op d
deel mogen ge
te, dat niet reg

Dit is duydelyck ghenoech ghehandelt, de Overicheyt en kan soo Wettelyck niet reformeren, dan in extraordinaire causen, en in extraordinaire causen moghen sy de Overicheyt oock reformeren door middelē die ordinairlycken niet ghedaen moghen worden, dat is door ghewelt van Wapenen: Siet hier den oorspronck van waer alle onse ellenden, ende het verlies van onsen Alderghenadichsten Meester voortghekomen zyn, ende leert de selve verachten: sy geven de Overicheyt de bewaringhe der twee Tafelen, maer soo datse die aen haer selven oock gheven, sy houden ende bewaren de tweede Tafel, met hem te vermanen: hy onderhout ende bewaert de eerste Tafel, met haer by te staen ende te helpen, sy reformeren de misbruycken der eerster Tafel door ordinaris recht vande tweede Tafel extraordinairlyck; sy reformeert de misbruycken teghens de tweede Tafel door ordinaris recht, ende het misbruyck der eerster Tafel oextraordinaris.

Theor. 43.

Maer kan de Overicheyt achtervolghens haer Leere, het Synodus om yetwes datse doen, reeckeningh doen gheven? kan hy de dwaelinghen, of van Leere of Discipline wel verbeteren? Neen, indien de Overicheyt de macht hadde om de Rechten en Privilegien der Kercken ofte te korten, ofte te verminderen, soo soude den Staet der Kercken ergher onder een Christelijcke Overicheyt wesen, dan onder een Heydensche: want segghen sy, Parlementen en supreme Senaten, zyn soo wel als de Synoden de dwalinghe onderworpen; ende in saecken het gheloove belanghende, is het veel lichter te dwalen; ende noch voorders: de Overicheyt en is den Rechter niet van Geestelijcke voorvallen van verschil in Kerckelijcke saecken: ende by aldien hy hier in yetwes besluyt na de wijsheyt des vlesches ende niet na den reghel van Godts woort, ende de wijsheyt die van boven is, soo moet hy Godt daer Reeckeninghevan geven

Theor. 88.

Theor. 97.

Ofte mach de supreme Overicheyt het uytvoeren van haere Discipline wel teghen-staen, die in haere presbyterien of Synoden ghepleeght worden, door Wetten ofte prohibitiē? gheensins, het is Godtloosheyt, indien sy haere autoriteyt soo verre misbruyckt; goede Christenen moeten het uytterste liever verdragen, dan haer ghehoorsamen.

Theor. 82.

Wel dan, wat remedie heeft de Overicheyt, indien sy oordeelt dat sy in dit stuck veronghelijckt wert? dan mach sy verfoecken, en versorghen dat in een ander Nationael Synodus, een revisie geschiede, op dat de saecken Wettelyck door een Ecclesiastijck oordeel mogen gedetermineert worden, nochtans op sulcken conditie, dat niet teghen-staende de toekomende revisie, de eerste ofte voorighe

3

Theor. 91. voorighe sententie van het Synodus sonder vertoeven ghe-executeert werde; Dit is een rechte saecke van Pauselijckheyt, ende een groote inkruypinghe op het recht van de Overicheyt.

HET III. CAP.

Dat dese Discipline de Overicheyt van het laetste Appel der Onderdaenen berooft.

HEt tweede vloeyt hier uyt; het laetste Appel behoort aen de supreme Overicheyt, ofte aen Overicheden in haere Landen te gheschieden, als aen de hooghste macht onder en naest Godt, ende alwaer het, soo niet gheordent is, en kan de Republijcke gheen ruste ghenieten, gelijk wy in het tweede deel van dit discours sien sullen: By de Engheleche Wetten, indien yemant sich selven verongelijckt denckt te zijn door de Consistoriale Wetten van een Bisschop ofte van sijne Officieren, soo mach hy van de hooghste Judicature der Kercken aen den Koninck in sijn Cancelerye appelleren, den welcken dan Commissien met het groote Seghel ghesegelt aen Gedeputeerden, in de Wetten van het Landt ervaren, vergunt worden, diewelcke macht hebben om hem te helpen, ende te sien dat recht gheschiede: Dit soude in Schotlande gheheel verachtelijck gheacht worden, als zijnde een hooghe onwaerdicheyt aenghedaen den Gefanten Christi, om van sijn Vierschaere aen die van een sterffelijck mensche te appelleren. In't jaer 1582. soo verboot Koninck Jacobus door sijnen Bode den Meester der Requesten, ende door een Heraut der wapenen, het Synodus te St. Andries, om voort te vaeren in die saecke van eenen Mongommery, ende Mongommerie selver appelleerden aen Caesar, of aen den Coninck ende sijnen Raedt. Wat dede onsen Nieuwen Raedt hier op? sy en naemen den Coninck noch sijnen Heraut niet aen, ende verworpen het Appel, als zijnde voor geenen Competenten Rechter ghemaect, ende vaeren in de saecke met geweld voort: Omtrent vier Jaeren hier nae, soo heeft een ander Synodus (oock te St. Andries ghehouden) teghen den Bisschop door die

1582.

*ynod.
St. Andr.
1582*

die plaetse ghepre-
entie ghestemt b
claratie gheschre-
lement in't eynd
ghenstaende dat l
Koninck ende he
nighe Bisschoppe
ven gheen meer
van dese materie.
een Rechter, 't zy

*Dat dese
van ve*

TEn derden, by al
dicktoel, ofte in
worden alsoo B
ten, ende verraderich
ken, ende Republijck
richeyt, welckers ey
verraderye te nemen.
van Vranckrijck aen s
sy hem in haere Pre
soo wilde hy haer nae
Daer en ghebreecken
vincien van seditieu
Heeren al te trotselijc
ende Steden gheset, so
si uyt sine handen te v
Ecclesihaltijcke perso
Signorie gerekeveert
van haeren Patroon
Schriften van koppigh
een bescheydenen Sen
Maer de Prædikanten
van alle tijdtlijck oorde

die plaetse gheprocedeert, om dat hy in't Parlement nae Conscience ghestemt hadde, ende om dat hy verdacht werde een Declaratie gheschreven te hebben, die door den Coninck en 't Parlement in't eynde vande Statuten ghepubliceert werde, niet tegenstaende dat hy haere Judicature declineerden, ende aen den Koninck ende het Parlement appelleerden: wanneer hebben eenighe Bisschoppen sulcke dinghen derven doen? daer en behoeven gheen meer bewijsen, haer Boeck van Discipline is selver vol van dese materie. Daer en valt gheen appel van de Kercke aen een Rechter, 'tzy civile of Kerckelijcke in den Lande.

Synod.
Andr.
1586.

HET IV. CAP.

*Dat dese Discipline de Prædikanten
van verdiende straffen bevrijt.*

TEN derden, by aldien de Kerckelijcke persoonen, op den Prædickstoel, ofte in haere Synoden, haeren text laten varen, ende worden alsoo Brandt-stichters en Trompetters van beroerten, ende verradersche aenlagen, in alle Wel-gheordineerde Rijken, ende Republijcken: Soo zijns strafbaer by de civile Overicheyt, welckers eygen ampt het is, om kennisse van oproer en verraderye te nemen. Het was wel gheseyt van seecker Coninck van Vranckrijck aen sommighe sulcke oproerighe Shebas, dat soo sy hem in haere Predickstoelen niet met vreden wilden laeten, soo wilde hy haer nae een ander climaet senden om te Prædiken: Daer en ghebreecken gheen exempelen inde Gheunieerde Provincien van seditieuze Prædikanten, dewelcke om datse haere Heeren al te trofselijck controlleren, sijn wel uyt hare Kercken ende Steden gheset, sonder eenighe vreesse van den Scepter Christi uyt sijne handen te wringen: selver in Geneve, de straffe van Ecclesiastijcke persoonen, (*quâ Tales*) wert expreffelijck voor de Signorie gereserveert; onse Disciplinairen overtreffen het exempel van haeren Patroon soo verre, ghelijck als de ghepafsioneerde Schriften van koppighe luyden die betamelijcke Decreten van een bescheydenen Senaet te niet doen.

Maer de Prædikanten in Schotlandt hebben hen selven in dit stuck van alle tijdtlijck oordeel ge-eximeert, gelijk als Coninck Jacobus

Eccles.
Ord.
p. 14.

Declav.
1584.

(die de selve alderbest gekent heeft) getuyght: Sy seyden dat hy in sulcke saecken gheen Competenten Rechter was, ende dat dinghen den Predick-stoel belangende, van het oordeel ende straffe der Princen vry behoorden te sijn.

2. Boeck
Discip.
Cap. 11.

Sy sprecken selver oock klaer ghenoech, het is een vreemde ende absurde saecke, dat verscheyden van die gheene Commissarissen hebbende gheen ampt in de Kercke, Rechters over Prædikanten souden zijn, ende deselve uyt haere plaetsen stellen. De redenen staen soo wel teghen Overicheden als Commissarissen, om de trotse aanspraecken van Mr. Dury, Mr. Melvil, Mr. Balcanquall, ende dat de selve onghestraft sijn ghebleven, verby te gaen, Mr. James Gibson: beschuldichden den Coninck voor een vervolgher, ende dreyghden hem met een vloeck, dat hy sonder kinderen soude sterven, ende den lesten van sijn Af-komste sijn, om 't welcke voor het Synodus beroepen sijnde, ende niet verschijnende, soo wert hy alleen gheduerende dien tijdt naer het goet-vinden van sijn mede-broeders ghesuspendeert; (hy behoorden inder waerheyt gesuspendeert, dat is, opgehangen zijn geworden,) maer in het naeste Synodus in Augusto daer aen volgende, op sijn simpele allegatie, dat sijne niet verschijninghe, door een teedere voorsorghe van het Recht der Kercken herquam, soo wert hy van sijne contumatie vry ghesproocken, sonder soo veel als eens sijne Majesteit daer mede bekent te maecken.

Mr. David
Black.
1596.

Het is een ruchtbaere saecke van Mr. David Black, Prædikant yan St. Andries, dewelcke in sijne Prædicatie gheseyt hadde, dat den Coninck de verraderye sijns herten gheopenbaert hadde, door het toe-laeten dat de Paepische Lords in het Landt mochten komen, dat alle Coninghen des Duyvels kinderen waeren, dat den Duyvel in het Hoff was, ende inde Leyders desselfs, ende ghebruyckte dese woorden, in het ghebedt voor de Coninginne: wy moeten voor haer bidden om 't fatsoens wille, maer wy en hebben gheen reden, sy en sal ons noyt goet doen: Hy seyde dat de Coninginne Elizabeth van Enghelandt een Atheïste was, dat de Heeren van het Hoff der Justitie ongheloovighe waeren, ende het recht verkosten.

Dat de Nooblen on-aerdighe, Godtloofe, gheveynfde en vyan-den der Kercken waeren, dat den raedt Uylen-Spiegels, Huyche-laers, ende luyden van gheen Religie waeren: Ick appellere aen alle de Staten van Europa, wat straffe sulcke moerwillighe stout-heynt niet en verdiende; Den Enghelschen Ambassadeur dede sijn klachte daer over, Black wert ghedach-vaert voor den Raedt; de Kerckelijke Gedeputeerden staen daer op, dat het qualijck sal ghenomen worden, datmen Prædikanten om sulcke slechte klap-pingen

pinghen in
der Kerck
bruyckt i
ghedaen
welcke sy
volgens v
Black beg
te werden
toir aen a
kinghe va
ende om
secrete gh
beste cred
dien. Den
verbiet de
staende di
ghedelege
mochten; L
heyt te ont
de; de Con
willich Req
ende de saec
(nu Coning
Robbert Pe
ken. Black
sluyt om da
ten nemen;
sent boden
verlooren;
spreecker M
van Christi
Recht der K
Mr. Black en
en soude 'th
als dese schac
wel aen, ten
een Declar
Black alleen
ende alloo
fante te bel
Rechters van
vinctert, en

pinghen in questie sal brengen, als niet bestaende met de vryicheyt der Kercken: Sy besluyten dat Declinatoire een ontsegginghe ghebruyckt sal worden, ende een protestatie teghen dese proceduren ghedaen sal worden, segghende dat het Godts saecke was, inde welke sy alle ghevaer ende hazard mosten uytsaen, ende dienvolgens werter een Declinatoire ghemaect ende ghepresenteert. Black begheert aen de Presbyterie, als aen sijn ordinaris gefonden te werden, de Gedeputeerden senden een Cope van de Declinatoire aen alle de Presbyterien, versoekende tot meerder versterkinghe van haere handelinghe, die te willen onderteeykenen, ende om die saecke, nu in handen, in haere openbaere ende secreete gheboden Gode te bevelen, gebruyckende vorders haer beste credit, met haere Cudden, tot onderhout en maintenuue van dien. Den Coninck sijnde hier door rechtveerdelijck vergramt, verbiet de by-eenkomste der Gedeputeerden, maer niet teghensstaende dit bevel, soo blijven sy evenwel, ende senden eenighe ghedelegeerde aen den Coninck, wat onheylen hier uyt ontstaen mochten; Den Koninck, meer begeerich sijnde, om haere nijdicheyt te ontwijken, dan sy luyden sijn oordeel, biet hen den vreed; de Commissarissen weygeren het, ende presenteren een moetwillich Request, het welke den Coninck te rechte verwerpt, ende de saecke wert den selven dach, dat de Princeffe Elizabeth (nu Coninginne van Bohemen,) ghedoopt werde, ghehoort. Mr. Robbert Pont maect een Protestatie in den naeme der Kercken. Black presenteert een tweeden Declinatoire: den Raedt besluyt om dat de saecke verradersch is, sy daer kennisse van moeten nemen; den goeden Coninck evenwel, soeckt noch al vreed, sent boden; tracteert, biet haer verghevinghe aen, maer het is verloooren arbeyt; de Prædikanten antwoorden door haeren voorsprecker Mr. Robbert Bruce peremtoirlijcken, dat de Liberteyt van Christi Rijck, sukken wonde, door dese usurpatie van het Recht der Kercken ghekreghen heeft, dat alwaer het leven van Mr. Black ende twintich andere wegh-ghenomen gheweest, het en soude therte van vroomme luyden soo niet bedroeft hebben, als dese schadelijcke proceduren wel doen: den Coninck hout evenwel aen, ten lesten wert de saecke aldus besloten, dat den Koninck een Declaratie tot voordeel der Kercken maecken sal, dat Mr. Black alleen maer een bekentenisse aen de Coninginne doen sal, ende alsoo ghepardonneert werden. Mr. Black weyghert eenighe faute te bekennen, ofte den Coninck ende desselfs Raedt eenige Rechters van sijne Prædicatie te sijn, hier op wert hy gheconvinceert, ende krijght sententie, schuldich te sijn valsche ende verrader-

verraderfche achterklappingen , ende fijn ftraffe aen des Koninghs keur gheftelt , noch al hout den Koningh aen met fmeecken , maect eens of tweemael voorflagen , fijne Majefteyt onbetamelijck ; de Prædikanten verwerpen die , fchrijven een Vafte-dagh uyt , maken een oproer binnen Edimburgh , maecten Requeften ende Præfentieren sommige Artijckelen , den Coningh treckt uyt de Stat , neemt fijn Hoff van Juftitie van daer , het Volck krijght leetwezen , de Prædikanten blijven perfifterende , ende trachten het volck in een verbondt tot onderlinghe befcherminghe te brengen , eenen Mr. Wesh in eene fijner Prædicatien , feyde aen het volck dat den Coningh met den Duyvel befeten was , jae met feven Duyvels , dat de Onderdanen Wettelijcken opftaen , ende het Swaert hem uyt de handen nemen mochten .

De oproerighe fijnde van den Predick-ftoel ghe-encourageert , fchrijven een brief aen den Lord Hamiltoun , dat hy by hen come , ende haer Generael werde , hy weygart genereufelijck , ende toont den Koningh haeren brief , hier op wert nae de Prædikanten ghefocht , die de vlucht nae Engelandt nemen , den oproer wert by de Staten des Landts voor verraet verklaert . ick heb dit wat breeder uytghedruckt , (hoewel foo kort als ick hebbe ghe-kunnen) om de Wereldt te laten fien , wat ghevaerlijcke Onderdaenen defe Disciplinaiaren fijn , ende hoe inconstant ende los hare gronden met alle wel-gheordineerde focieteeyten fijn .

HET V. CAP.

Dat het de hooghste Overicheyt haere Censuren onderwerpt.

SY en hebben hen felven niet alleen inden plicht van haere ampten van de Vierschaere des Souverainen Overicheyts ofte Opperften Senaers genomineert , maer fy hebben defelve en fich , jae zelfs in het uytvoeren van het Souverain toevertrouwen) haere Confistorien onderworpen , jae tot de hooghste censure van excommunicatie , het welcke is ghelijck het af-fnijden van een lit van een natuyrlijk lichaem , of het verbannen van een Onderdaen van het politijcke lichaem , excommunicatie , dat selfde werckstuck , waer door de Pausen in voortijden henselyen boven Keyseren

seren verhe
als die gher
pen fijn , en
richeden al
le Synoden
sche die in
kelijcke ce
gemeenlic
dat laet ick
fen maecte
veranderen
norm : Die
Alexanders
voeghen , da
doen , die d
veel bitterh
ghehandelt
ghepleeght
gheene h
van Ecclesi
neen hy be
ick ghesond
die abhorre
flatteren sy
ophanghen
in ghedach
Paus was ,
vanghen ,

Dat

A lle fu
claden
fulcx

seren verheften : alle die in desen Lande sijn, soo wel Regeerders, *1 Boeck*
als die gheregeert worden, moeten alle de Discipline onderwor- *Discip.*
pen sijn, ende op een ander plaetse; alle menschen, soo wel Ove- *7. Hoofst.*
richeden als Onderdaenen, behooren het oordeel van genera- *2. Boeck*
le Synoden onderworpen te sijn, ende noch voorders; gheen men- *Discip*
sche die inde Kercke is, en behoort ge-eximeert te sijn vande Kerc- *12. Cap.*
kelijke censuren. Wat grouwelijcke ende verderfelijcke schaden *Theor. 8.*
gemeenlijck de excommunicatiën van Overicheden mede brengen,
dat laet ick aen yders gedachten, ofte inbeeldinghen : sulcke cour-
sen maecken dat groote Coningen een o in cypher werden, ende
veranderen het houden van een Croone, maer *ad voluntatem domi-*
norum : Dierghelijcke Leere soude sommighe van de Roomsche
Alexanders, of Bonifacien, ofte Gregorien, of Pii Quinti beter
voeghen, dan sulcke die soo groote belijdenisse van nedericheydt
doen, die de autoriteyt soo teghen-spreecken, ende die met soo
veel bitterheyt teghen de Bisschoppen van wegen haere usurpatien
ghehandelt hebben; dit en is noyt by eenighe Orthodoxe Bisschop
ghepleeght gheweest. St. Ambrosius wert qualijck beduyt, want
't gheene hy aen den Keyser Theodosius dede, en was gheen Acte
van Ecclesiastijcke Jurisdicte, maer van Christelijcke discretie,
neen hy beter ghesondeert. David seyde, teghen dy alleen hebbe
ick ghesondicht, om dat hy een Coningh was: onse Disciplinaren
die abhorreren den naeme van Autoriteyt, maer de saecke selfs
flatteren sy, haere professie van nedericheyt is even ghelijck het
ophanghen van het Cardinaels Net in sijn Eedt-saele om hem
in ghedachten van sijn af-komste te houden, maer soo haest als hy
Paus was, nam hy 't Net wech, seggende, den visch was nu ge-
vanghen, hy behoefde geen Net meer.

HET VI. CAP.

*Dat het de Overicheyt van haer dis-
penserende macht berooft.*

Alle supreme Overicheden nemen op hen de macht van mis- *5*
daden ende misdadighers te kunnen perdonneren daer hun
sulcx gheraeden dunckt; hy die van gevoelen is, dat de Ove-
richeyt

richeynt in de straffe van een misdadiger die berouw heeft, niet en kan dispenserē, ick en wensche hem gheen grooter straffe, als dat de straffende Wetten exactelijck op hem moghen ghe-executeert werden, ter tijdt toe hy van sijne dwaelinghen leetwesen heeft, maer onse Disciplinairē hebben dese dispenserende macht verkort, in al sulcke crimē twelcke de judiciële Wet Capitael maect.

Ghelijck in faecken van bloedt, overspel, lasteren, &c. in welcke faecken (seggen sy) den misdadigher de doot behoort te sterven; ende indien sijn leven behouden wert, ghelijck het van misdadighers niet en behoort te gheschieden, &c. ende de Overicheydt behoort Godts gheboden uyt te voeren, liever dan het verdorven oordeel van menschen, voornaemelijck in't straffen van sulcken crimen 't welck hy met de doot te straffen bevolen heeft, soo wanneer de Papistishe Graven van Augustus Hundley, ende Errol, door de Kercke ge-excommuniqueert waeren ende geconfisqueert, om haere verradersche practijcken teghen den Coningh. Het is wonderlijck om telesen met wat wijsheyt, liefde ende foeticheyt sijn Majesteit van tijdt tot tijdt trachtete om die van haere dwaelinghen te wederroepen, ende door haere ongheveynsde bekeringhe tot de Gereformeerde Religie, haere straffe voor te komen, waer in hy de over-een-stemminghe van twee Vergaderinghen van Staten hadde, de eene te Falcklandt, ende de andere te Dumfermelingh, aen de andere zijde, om te sien met wat bitterheyt ende inghewortelde boosheyt, sy door de Presbyteren ende haere Ghedeputeerden vervolght werden, somtijts verfoeckende datse de weldaet van de Wetten niet soude moghen ghenieten, als sijnde ghe-excommuniqueerde personen, somtijts dreyghende, datse gherefolveert waren haer ten uyttersten toe te vervolghen, alwaer het schoon met verlies van haer aller leven in eenen dagh, dat by aldien sy vyanden Godts ende van sijne waerheyt volherden te blijven, het Landt hen luyden, ende de Lords te saemen niet soude houden. Somwijlen hielden sy aen, dat haere goederen gheconfisqueert, ende haer leven wegh-ghenomen mochte werden, voor reden gevende, dat sy nae de Wet Godts de doot verdient hadden; ende als den Coningh daer op drongh, dat den schoot der Kercken altijdt aen boetveerdighe fondaers behoorden open te staen, soo antwoorden sy, dat de Kercke niet weygheren en konde haere satisfactien aen te nemen, maer dat den Coningh Justitie behoorte te doen.

Wat dunckt u van die gheene, die hedensdaeghs soo uytroepen, Justitie, Justitie, of sy niet het rechte broetsel sijn van die bloedt-suygers? Siet maer op het exempel van Cain, Ismael, Esau, Anti-

1. Boeck
Discip.
9 Hoofst

Ibid.
Synod.
Edenb.
1594.
Parlam.
1594.

Antiochus, A
stuyr ende w
Gode-vruc
gie is ghemē
Veroloeckt
weert.

Dit zijn
nairē op de
ben: Daer
Groot Brit
thienden, e
meerder is,
waer by dat
maer hebben
ende sy so w
maeken Cor
Lichaem, ni
hen sommig
in haere Bor
volghens ha
niet tot Eccle
Ecclesiastijcke
Ecclesiastijck
geen Oordeel
taen kan, da
pratenderen
in Kerckelijc
ke Personen
wat sy willen
hunne Consi
heele Republi
van het Conin
om een ghesub
ende om haere
lijck haer goet
ghedeelte van
Souverainen n
derdanen prin
binenissen ghe
ren Souverain
ser: Dit zijn
Voor-boden

Antiochus, Antichrist, ende seght my eens, of ghy wel oyt, sulcke fluyt ende wreede bloet-dorstighe Personen ghevonden hebt, die **Godt-vruchtich** voor Godt ghewandelt hebben, maer haere Reli-
gie is ghemeenlijck haers ghelijcken, dat is, heel niet deugende:
Veruloeckt zy haere Gramschap ende haere Toornicheydt, want die was

wreet.

Gen. Cap.
19.7.

Dit zijn sommighe van dese In-cruipinghen, die onse Discipli-
nairen op de Rechten van alle Hoge Overicheyt ghecreghen heb-
ben: Daer zijn noch verscheyden andere, die den Coningh van
Groot Britanien voornaemlijck belanghen, als het Verlies van sijn
thienden, eerste Vruchten, ende Patronagien, ende het welke
meerder is, dan alle dese, het dependeren van sijn Onderdanen;
waer by dat wy sien dat sy den Paus wel uyt-ghestoten hebben,
maer hebben de Pauslijcheydt behouden: Den Paus soo wel als sy,
ende sy so wel als den Paus, (geen van beyden en heeft keur in) sy
maeken Coninghen, maer halve Coninghen, Coningen van het
Lichaem, niet vande Ziele van haere Onderdanen; sy vergunnen
hen sommighe soorte van Oordeel, over Ecclesiastijcke Personen,
in haere Borgerlijcke Capaciteyt, want het is weynich (achter-
volghens haere Regulen) dat niet Ecclesiastijck en is, ofte dat
niet tot Ecclesiastijcke saeken kan ghetrocken worden, maer al te
Ecclesiastijcke Personen, ghelijck als sy Ecclesiastijcke zijn, of in
Ecclesiastijcke saecken, die en schrijven hen selven inde Werelt
geen Oordeel toe, die seggen dat het met het Woort Godts niet be-
staen kan, dat geen Christen Prince oyt sulken Macht kan of mach
pratenderen. Indien dat de Overicheyt te vreden is, haere Macht
in Kerckelijcke saecken ter zijden te setten, ende over Ecclesiastijc-
ke Personen (ghelijck sy sulcke zijn) hun toe laeten te doen alles
wat sy willen, ende in hunne Predick-stoelen al wat hen lust, ende
hunne Consistorien en Synoden, ende hun toe te laeten de ghe-
heele Republijcke te regeren, in ghevolch van voort-plantinghe
van het Coninckrijcke Christi, indien sy sich te vreden sal houden,
om een ghesubordineerden Dienaer van haere Synoden te worden,
ende om haere Decreten te doen executeren. soo sullen sy moghe-
lijck haer goede Meesters willen worden, ende haer toe laeten een
ghedeelte van haer Civile Macht te ghebruycken: Soo wanneer
Souverainen niet meer als Accessoir ghemaect werden, ende On-
derdanen principalen comen te zyn, wanneer dat starcker Ver-
binteniissen ghepractiseert werden als die van Onderdanen aen haer-
ren Souverain, so is hertijt, dat de Overicheyt voor sich selven
siet: Dit zijn voor-segghinghen van toe-komende Stormen, de
Voor-boden van seditieuse besoecken, soo wanneer de opperste
Macht

crouw heeft, niet
grooter straffe, als
oghen ghe-execu-
tinghen leerwelen
penferende macht
et Capitael maect.
en, &c. in welke
hoort te sterven;
het van misdadi-
le Overicheydt
an het verdor-
raffen van sulc-
olen heeft, soo
, ende Errol,
econfisqueert,
ningh. Het is
nde soeticheyt
in haere dwa-
eynsde bekec-
e voor te ko-
wee Vergade-
de de andere
a met wat bit-
Presbyteren
tijts verfoec-
moghen ghe-
soms tijts drey-
en toe te ver-
er leven in ee-
an sijne waer-
ende de Lords
sy aen, dat ha-
gh-ghenomen
de Wet Godts
haer op drongh,
lijghe sondaers
de Kercke niet
men, maer dat

soo uytroepen,
el sijn van die
in, Imael, Esau,
Anti-

Macht in vremde, ende obscure handen compt te vervallen, soo en kan die haer selven qualijck binnen haer eyghen Palen houden; eer dat onse Disciplinairen wel recht warme zijn in haere Hoochste Macht, soo beginnen sy, ofte veel liever, soo hebben sy alrede een goeden voort-gank, met het in-breken op de tijdelijcke Hooghe Macht, ghemaect.

HET VII. CAP.

*Dat de Disciplinairen de Overicheyt,
van haer Civile Macht in Ordre
tot de Religie, bedriegen.*

Dat is de seste In-cruypinghe op de Hooghe Overicheyts Macht, ende den Hoochsten Graet van Jesuitisme. Merckt eerstlijck maer, hoe veel Civile saecken sy directelijck in haere Consistorien ghetrocken hebben, ende hebben die van haere kennisse ghemaect, ghelijck als bedroch in Coop-handel, valsche Gewichte ende Maete, het Onder-drucken van d'een den anderen, &c. Ende in cas van Pradicanten Corruptie, Menedicheyt, Diefte, Vechten, Woecker, &c.

1. Boeck
Discip.
7. Hoofst.
2. Boeck
Discip.
Cap. 7.

1. Boeck
Discip.
3. Hoofst.
Theor. 63.

Ten Anderen, so merckt, dat alle misdaden die in haere Consistorien bekent ghemaect worden, in cas van Scandael, ja selfs sodanighe, die door het tydelijcke Sweert metter Doot behoren ghestraft te worden, by aldien het tydelijcke Sweert dwaeslijcken den misdadigher het Leven behout, soo en mach nochtans de Kercke niet naelaetich in haer Ampt blyven, het welcke is, den misdadigen te excommuniceren.

Ten Derden, so schrijven sy hunne Pradicanten een Macht toe om de Overicheyt te dirigeren selfs in't uyt-voeren van Civile affairen.

„ De

De Repub
lieren, be
Woore Go
Plicht aen
deselve he
Pradicant
aen te wyl
voorders
wel als van
ren ende
Dienst-bo
kennisse er
Op dusdanig
oordeel van
nen, Overich
het Synodus
Staeten, in d
sy het een on
Dienaren Go
van het Aron
Ampten ghes
Pradicanten
vullich, ee
maer dat sy
Beroepingh
heyd van S
kleyn verst
heyt, ende
ghelijck de
cours soude
zinghen van
Maer haer
nd. spiritualia
saecken, en
Christi: De
saecken, no
de vast ende
de opperste
ghelubordi
zijnde in c
om haeren
een gansch

„ De Republijcke te gouverneren , ende Civile Wetten te stabili- *Theor. 43.*
 „ lieren , behoort eygentlijk aen de Overicheydt : soo oock , het *48.*
 „ Woort Godts uyt te legghen ende daer uyt de Overicheyt haeren
 „ Plicht aen-wyfen , hoe sy den Staet regeren sullen , ende hoe
 „ deselve het Sweert voeren sullen , wert onder het Ampt van een
 „ Prædicant begrepen ; want de Heylighe Schrift is bequaem om
 „ aen te wyfen , wat dat de beste Regeringe van den Staet is. Noch
 „ voorders , alle de Plichten van de tweede Taefel des Wets , soo
 „ wel als van de eerste tusschen Koninck , ende Onderdaen , Oude-
 „ ren ende Kinderen , Mannen ende Vrouwen , Meesteren ende *Vind.*
 „ Dienst-boden , &c : zijn swaere wichtighe dinghen , saecken van *Com.*
 „ kennisse ende oordeel , de Synoden , der Kercken toe-behoorende. *p. 6.*
 Op dusdanigher wyse zijn sy van een vonnisse van directie , tot een
 oordeel van Jurisdictie , gheresen , ende indien dat eenighe Perso-
 nen , Overicheyt ofte andere , souden derven teghen dit oordeel van
 het Synodus doen (gelijk het Parlement en Gecommitteerde van
 Staeten , in de leste expeditie van Schotlandt deden) soo maecten
 sy het een onwettelijk ingagement , contrarie het getuygenisse der
 Dienaren Godts , ende bestemmen dat de Partijen soo mis-doende , *Solemnelle*
 van het Avontmael af - ghesneden ende van haere Kerckelijcke *Erken-*
 Ampten ghesuspendeert sullen worden. Ick bekenne wel dat de *nisse.*
 Prædikanten wel doen , datse de Christenen vermaenen , datse forch- *1648.*
 vuldich , eerlijck , ende voorsichtich zijn in haere eyghen Beroep , *6. Octob.*
 maer dat sy fortsefelijk hun selven met der selver Ambachten ende
 Beroepinghen souden bemoeyen , veel anders met de Verborgent-
 heyd van Staet Saeken (de welke noyt noch in 't begriip van haer
 kleyn verstandt gecomen is) 't selve is een seer stoute moetwillic-
 heyt , ende onverdraechlijcke laetdunkentheydt. Sy souden even
 ghelijck den Pilot in een Onweder moghen leeren hoe hy synen
 cours soude stieren , of den Medecijn Meester , hoe hy de Ontroe-
 ringhen van synen Patient soude ghenesen.
 Maer haer hoochste Bedroch is de Jesuïtische Inventie , (*in ordine*
ad spiritualia) sy assumeren indirectelijck een Macht in wereltlijcke
 saecken , ende dat in ordre tot voort-plantinghe van 't Rijcke
 Christi : Den Kercken - Dienst is geestelijken besich met tijdtlijcke *Theor. 63.*
 saecken ; noch voorder , moeten de plichten tot Godt , vande welke *vindicatio.*
 de vast ende seker - stellinghe van de Religie het voornaemste is , *Pag. 15.*
 de opperste ende eerste , ende de plichten tot een Koninck , een
 ghesubordineerde ende tweede plaets hebben. Dit was de saecke ,
 zijnde in questie : het Parlement lichtede ende worff Soldaten ,
 om haeren Coninck uyt de ghevanckenisse vry te setten : 't welck
 een gansch tydlijcke saecke is , maer de Gedeputeerde van 't Synodus
 D
 verklae-

compt te vervallen , soo
 eyghen Palen houden , en
 me zijn in haere Hooch-
 t , soo hebben sy alrede en
 p de tijdelijcke Hoogh-

P.
 Overicheyt,
 cht in Ordre

Hooghe Overicheyt
 van Jesuïtisme. Merck
 n sy directelijck in haer
 hebben die van haere
 Coop-handel , valsche
 van d'een den ande-
 uptie , Meneedicheyt,

en die in haere Confis-
 s van Scandael , ja self
 t metter Doot behore
 cke Sweert dwaelijcker
 n mach nochtans de Ker-
 het welke is , den Mi-

licanten een Macht toe om
 voeren van Civile affairen-
 „ D

Onderda-
nich adviſe
Edimburgh
Iun 10.

Vindicatie
p. 8 .

Synod.
Dondec.
1593.

verklaeren daer teghen ten waere den Koninck eerst Verſekerin-
ghe geve Onder handt ende Segel, met ſolemnellen Eede, dat hy
het Verbont ſal beveſtigen, ende de Presbyteriale Diſcipline vaſt
ſtellen, &c. Door alle ſyne Rijcken, ende noyt trachten die te ver-
anderen, om dat andersints ſijn vryicheyt ſchier of morghen haere
voorrighe Proceduren aengaende, haere Ligue ende Verbont in
queſtie ſoude komen te trecken. Daer is haer Luyden (*in ordine ad ſpi-
ritualia*) het Parlement wil den Koninck ſijn negative ſtemme weder
,, geven, een geheel tijtlijcke ende Civile ſaecke, de Gedeputeerden
,, vande Kercke oppoſeren t' ſelfde, om dat daer door groot ghe-
,, vaer aen de Kercke komen kan. Het Parlement nomineert de
Officien ende Bevelhebberen van't Legher, een gansch Civile
ſaecke. De Kercke en wil die niet toe-ſtaen, om datſe ſoo niet ghe-
qualificeert en zijn, ghelijck als Godts Woort vereyſcht, dat is
uyt-druckelijck gheſeyt, om datſe haer Luyden confidenten niet
en zijn. Iſſer wel oyt Kercke gheweest, die ſoodanighen Almacht
gheeyſcht heeft, als deſe? Daer en is niet ter werelt ſoo Civil of
Politijck, met het welcke ſy haer niet en bemoeyen, in ordre tot
voort-plantinghe van het Rijcke Chriſti. Op deſen gront ſoo
maeckten haer Synodus een Acte, dat gheen Schotſe Coop-luy-
den, van dien tijt af in eenighe van des Konincks van Spaniens
Landen traffickeren mochten, op poene van Excommunicatie, tot
dat Sijn Majestejt, van dien Koninck eenighe relaxatie van't ri-
geur der Inquiſitie vercreghen ſoude hebben; ghelijck oock dat
den Maendaechſen Marckt-dach tot Edimburgh te niet ſoude ghe-
daen worden. Het ſchynt dat ſy meenden, dien eenige occaſie tot
nadeel ende af-breuck van den Sabbath te veroorſaecken: De
Coop-luyden verſochten ende baeden den Coninck om de Vry-
icheydt van haeren Coop-handel te handhaven, hy vergunt haer
Bede, maer condese even wel niet beſchermen, want de Kercke
vervolghde de arme Coop-luyden met haere Cenſuren, tot datſe
beloofden ſoo haest als ſy haere Rekeninghen geeffent, ende haere
Crediteuren in die ghewefſten betaelt ſouden hebben, den Spaen-
ſen Coop-handel vaeren te laten.

Maer de Schoen-maeckers, die meest aen de Maendaechſe Marckt
ghelegen was, dwonghen de Prædicanten door haere Tumulten
ende Dreygementen, dat te herroepen, waer op dat het een Spul-
letien in de Stat wert, dat de Schoen-maeckers meer van de Præ-
dicanten koſten verkrijghen, als den Koninck: ſoo mogen ſy dan
met den Spaenſen Coop-handel, of Maendaechſe Marckt-dagen
in ordre en ghevolgh van Religie haer bemoeyen.

Op deſen gront ſoo aſſumeren ende ſchrijven ſy hen ſelven toe

de

de macht
Synodus
,, gema
,, rain)
,, Wet
,, verre
,, werd
,, dat R
,, de w
maeckers
voorby-
het uyt-
nen, die
Landt, ſ
ten, te ſ
mende t
een-ſtem
voornam
eye der K
aen de re
,, gheene
,, ſoude
,, de Ch
weeten,
Op de
vande P
ſchynen
,, hebbe
,, cleſia
,, delijck
,, komen
,, wert t
,, dat di
,, cante
,, ke va
,, oock
,, vand
,, Ver
,, oock
,, ghee
,, d' Ar
,, leme

de macht om Acten van't Parlement te ratificeren: Soo maecken het *Synod. Edimb.*
 Synodus van Edimburch een Acte: „ Dat de Acten in't Parlement *1567.*
 „ gemaect (sonder Commissie of Procuratie van haeren Souve-
 „ rain) de Religie aen-gaende, &c. de macht van een open bare
 „ Wet souden hebben, ende dat het Parlement voornoemt, soo
 „ verre als de Religie belangt, door haer soude ghemainteneert
 „ werden, &c. ende door het naest-volghende Parlement dat uyt
 „ dat Rijk ghehouden soude werden, 't selfde geratificeert sou-
 „ de werden. Siet hoe sy het met Koninck ende Parlemen-
 „ maecten, in ordre ende ghevolgh van Religie Hier en kan ick niet
 „ voorby-gaen die vermaerde In-daginghe, de welcke dit Synodus
 „ liet uyt-gaen, niet alleen om te bidden, maer oock om alle Perso-
 „ nen, die den Naeme Christi Jesu waerlijck beleden, in het gantsche
 „ Landt, soo wel Noblen als Baronnen, ende die vande andere Staet-
 „ ten, te saemen te komen, ende in Person den 20. Jul. naest-ko-
 „ mende tot Edimburch te verschijnen, om haer advys ende over-
 „ een-stemminghe in saecken dan voor-ghestelt te worden, te geven,
 „ voornamelijck om het Landt van Papisterye te suyveren, de Poli-
 „ cye der Kercken vast te stellen, ende het goet daer van wederom
 „ aen de rechte Besitters, te geven. „ Versekerende, dat alle de
 „ gheene, die haer absenteren souden, voor gheveynsde Belyders
 „ souden geacht werden, onweerdich der gemeenschap der Cud-
 „ de Christi. Wie meent nu dat de Schotse Disciplinairen niet en
 „ weeten, hoe sy het schicken sullen :

Op desen Gront assumeren sy een macht om Wetten ende Acten
 vande Parlemen-ten te abrogeren, ende te invalideren, soo die
 schynen datse de Kercke naedelijck zijn: „ Kerckelijcke Synoden *2. Boeck*
 „ hebben macht om alle Statuten, Ordinantien aengaende Ec- *Discip.*
 „ clesiastijcke saecken, te abrogeren ende te niet te doen, die schae- *Cap. 7.*
 „ delijck ende onprofytelijck, ofte niet de tijden niet over een te
 „ komen, of die by het Volck misbruyckt bevonden worden; soo
 „ wert teghen de Acten van't Parlement 1584. op den selven tijt,
 „ dat die gheproclameert werde, gheprotesteert. door de Prædi-
 „ canten op de Marckt van Edimburch in den Naeme van de Ker- *Vindicat.*
 „ ke van Schotlandt: ende een weynich te voeren: Wat dat het *Pag. 11.*
 „ oock zijn kant' welck Verraet is, de Macht ende Authoriteyt *p. 10.*
 „ vande Parlemen-ten teghen te stryden, soo kan't nochtans gheen
 „ Verraet zijn, Godt liever te gehoorsamen dan Menschen: Ofte
 „ oock soo en begink het Generale Synodus te Glastow oock
 „ gheen Verraet, doen die 1638. de Bischoplijcke Ordre ende
 „ d' Articulen van Perth, schoon ghenomen door Acten van't Par-
 „ lement geratificeert ende staende onweder-roepene Wetten be-
 „ vesticht

„ vesticht teghen strede, so verre seyt hy waerachtich; Dat wy Godt liever moeten ghehoorsamen dan Menschen: Maer dat is te lyden ende te verdraghen, als wy niet doen en kunnen: Maer de Authoriteyt van de Wettelijke Overicheyt teghen te sryden, dat is noch Godt, noch Mensch ghehoorsamen. Godt beveelt ons liever onschuldich te sterven, dan schuldich te leven; Dese hebben liever schuldich te leven, als onschuldich te sterven. Wech met dit oproerich Saet, ende rebellische Hooft-stucken: Onsen Meester Christus en heeft ons sulcke Borghtocht niet nae-ghelaeten, ende de onghesonde practijcken van een deel duytere ende obscure conventiculen en zijn geen seeckere exemplen van nae-volghinghe.

1581. Den Koninck was te Ruthen door een t' saemen-Rottinghe van Lords ende andere Conspirateurs verrast; Dese daet was soo een claar Verraet als men bedenken konde; Ende soo wert het verklaert (Ick segghe verclaert, niet ghemaect, in 't Parlement) nochtans een Generael Synodus (niet een eenich Mensch tegen - spreekende) justificeerden dat Verraet in ordre tot de Religie, als zijnde goet ende Gode, haeren Coninck, ende Landt, daer in sy gheboren waeren, aenghenaem, versoeckende alle de Prædicanten 't selve in haere Kercken aen het Volck te prysen, ende alle Menschen te vermanen met Actuers aen te spannen, soo lief als haer de Eere Gods, de volle Verlossinghe der Kercken, ende den Wel-stant van het Gemeene Beste was, dreyghende den ghenen die haer Oordeel niet onderteyckende, met den Christelijcken Ban: Wy sien wel, dat het d'eerste mael niet en is dat Disciplinare Spectakelen, growelijck Verraet, Religie hebben doen schynen, soo het maer dient tot voort-plantinghe vande goede saecke; ende het waere noch wel, indien sy hier konden stille staen, ofte dat haeren Yver om haere Ecclesiastijcke Authoriteyt voort te planten door ghewelt van Wapenen ende het vergieten van Christen Bloet, sich inde Landt - Palen van Schotlandt wilde of konde confineren, maer neen; Dese Palen zijn te enge voor haere Hooch-dravende Geesten, ende besfige Bischoppen in andere Diocesen. Siet d'Articulen van Sterking; Dat de versiekeringhe ende vast-stellinghe, vande Limiten in 't Rijk van Schotlandt, ende het werck van Reformatie van buyten in Enghelant ende Irlant, aen terminatie van het Generale Synodus, vade Kercke of der selfden Gedeputeerden gerefereert werde. Wel wat is uyt Edimburch nu Romen gheworden, ende de oude Presbyteren jonghe Cardinalen gheworden, ende haere Consistorien een Conclave, ende haere Committeen een Junctie, om het Ghelove voort te planten? Sy selver staen in den grootsten noot van Reformatie, indiender een Splinter in d'ooghen van onse Kercke is, daer is een Balck in de haere: Noch oock, Godt lof, soo en gebreken

Synod.
Edimb.
1582.

Sept. 27.
1648.
Act. 3.

gebreke by ons
geleertheit, G
ders te zijn
versiekert, dat
genomen heb
hebben. Daer
aen de Croon
daten aen te
ende nu onla
haere Prædi
soo veel in h
sekere extra
oorloft zijn
Authereun d
ben, te bewy
ende Regist
overweldig
soecken, en
werde door
Oproer was
Brieven als
den, dat hy g
Volck leerde
vreele dat hy
tente Rechte
bekenden he
Bevel der Ke
nootsakelijck
dien by sach,
pel, het Syno
„ aengaeude
„ noeg, res
„ daer haer P
„ burch gelat
„ reste: Den
„ ticht, roept
„ telijck dinc
„ ne Onderd
„ Pradicante
„ minge van
der Presbyter
Consistorien
te niet te doe
te lichten, an
lijcke doen, o
ghevolch van

gebrekē by ons geene, die duyfentmael bequamer zijn, om door hare geleertheyt, Godtvruchticheyt, ende bescheydenheyt, Reformeers te zijn, dan een deel herseloofse Novateuren: Dit ben Ick verfekert, dat sedert sy onse geneefinge (teghen onsen wille) aengenomen hebben, sy veele vette Kerck-hoven in Englant gemaect hebben. Daer en is gheen dingh, dat meerder Civil ende Essentieel aen de Croon is, als de Militie, of de macht om Wapenen ende Soldaten aen te nemen, nochtans hebben wy in het Atten taet te Ruthen, ende nu onlangs in haeren Brief aen den Lord Hamiltoun, ende in haere Prædicatien, wat haere Opinie hier van is: sy insinueren wel soo veel in haere Theoremen. Het is wettelijck d' Overicheyt door sekere extraordinaire Wegen tegen te staen, die ordinaris niet gheoorloft zijn: het en waere gheen swaer Werck uyt haere private Autheuren de Barbarische Daden, die sy in Englant ghedaen hebben, te bewysen; maer Ick sal my selven, aen haere openbare Acten ende Registers houden: Een ghemuytineerden hoop Borgheren overweldigden de Poorten van Halyred hause, om een Priester te soecken, ende plunderden nae haer wel-gevallen, Meeſter Knox werde door den Raet aen-ghetycht, dat hy den Autheur van desen Oproer was, ende voorder dat hy sijn met-Onderdanen door sijn Brieven als het hem goet dochte geconvoceert hadde; Hy antwoerden, dat hy gheen Prædiker van Rebelle en was, maer dat hy het Volck leerde haere Princen inden Heere te ghehoorsamen; (Ick vreesse dat hyse van gelijcken leerden, dat hy en sy alleen de Competente Rechters waeren, wat dat ghehoorſamheyt inden Heere is) hy bekenden het convoceren van d' Onderdanen, uyt krachte van een Bevel der Kercken; om de Broeders te waerschouwen, als hy een nootſakelijcheyt van haer by-een-komſte sach, voornaemelijck indien hy sach, dat de Religie in perijckel was. Neempt noch een Exempel; het Synodus hebbende een antwoort van den Coninck ontfangē,

„ aengaende het Proces vande Paepsche Lords, niet naer haer ghe-
 „ noegē, resolveren altemael gewapent te versamelen op de plaetse
 „ daer haer Proces ghemaect werde, waer op sommige tot Edim-
 „ burch gelaten werdē, om tydelijck advertissement te geven aen de
 „ reste: Den Coninck op sijn weder-comſte wert hier van verwit-
 „ ticht, roept de Prædicanten voor hem, toont haer wat een onwet-
 „ telijck dinc het voor haer Luyden is, om Volck te lichten, en sy-
 „ ne Onderdanen inde Wapenen te trecken sonder sijnen Laſt: De
 „ Prædicanten hielden staende, dat het Godts saecke was, in bescher-
 „ minge van de welcke sy niet konden in ghebrecke blyven. Dit is
 „ der Presbyterielen gewoonte, alle saecken ende Personē aen haere
 „ Conſistorien te onderwerpen, alle Civile Wetten te ratificeren, ende
 „ te niet te doen, Parlementen te bevestigen ende af te setten, Soldaten
 „ te lichten, andere Rijcken te invaderen, ende alles respectieve-
 „ lijck te doen, om de goede saecke te bevorderen, ende in ordre en
 „ ghevolch van Religie.

Theor. 45.

Synod.
Edimb.
1593.

HET VIII. CAP.

Dat de Disciplinairen dese exorbitante Macht hen selven door Godtlijk Recht toe schrijven.

Siet beyde de Sweerden, Geestlijk ende Wereltlijk inde handen van de Presbyteren; het eene ghemeenlijk by ordinaris Recht, ende t' andere extraordinaerlijk; het eene directelijck ende t' andere indirectelijck de Kercke toe behorende; het eene van het Rijke Christi, ende t' andere voor het ende om sijn Rijke, in ordre tot de voort-plantinghe van Religie. Siet eens hoe dese *Hocas Bocas*, met op-stroopen van haere Mouwen, ende Belydenissen van oprecht te handelen, met het teghen-spreken van de Tyranye der Prælaren, onderscheyt van Nedericheydt ende Kerckedienstelijcke Plichten, den Scepter uyt de handen van Sijn Majesteit ghewronghen hebben, ende hebben hen selven in alsoo absoluten Pauslijckheyt ghehuychelt, als oyt binnen de Muren van Romen gheweest is. O Salich-Maecker, aenschout dynen Stathouder, ende sietaen werwarts den Hooch-moet de Knechten der Knechten gheclommen is! Nu zijn haere Consistorien de Vier-Scharen Christi gheworden; dat waer seecker vreemt: Christus heeft maer een Vier-Schare, sijn Koninckrijcke en is van dese Werelt niet; haere determinatien passeren voor Christi sententien: Eylacen daer is te veel factie, ende passie, ende onwetentheydt in haere Presbyterien, haere Synodale Acten gaen als Christi Wetten, sijne Wetten sijn onveranderlijk, geen sterflijck Mensch en mach die veranderen of toe doen; maer dese Luyden smeden ende veranderen haere Constitutien daghelijckx, haere Ouderlinghen moeten aen-ghesien worden ghelijck Af-ghesanten ende Commissio-nairen Christi. Het is onmoghelijck dat Geneva d'eerste plaetse gheweest, alwaer dese Discipline ghebroeyt is, al-hoe-well die federt inde handen van een deel loose Cramers gevallen is; In die daghen verhieven sy het Model van Geneva, voor de Afbeeldinghe op den Kerck verthoont, maer daer soo sweeren de

Presby-

Presbyteranen, als sy gheadmitteert werde, om de Kerckelijcke Ordinantien van de Kleene, Groote ende Generale Raeden van die Stadt, t' onderhouden. Kan yemant wel soo hot ende plomp zijn, dat hy meent dat de Hoge Commissiionairen Christi ghetrowicheyt aen de Burgheren van Geneva sweeren? En nu seker is haere Discipline een Scepter Christi, ende het Ewighe Evangelium geworden (siet eens hoe voorspoet de begeerten ende eyschen des Menschen verhooght) ter goeder nyren; waer heeft desen Scepter 1500. Jaren verborghen ghelegghen, dat wy soo veel als den minsten voet-stap in 't kleynste werck vande Christenheyt; niet kunnen vinden? Dese Werelt loopt op het eynde, was dan dese Discipline voor de toe-komende Werelt gheordonneert? ofte hoe soude die het Ewighe Evangelium zijn? soo wanneer yder een siet hoe verscheyden het van sich selfs is; in alle Presbytericke Kercken, bequamelijck gheconfirmeert met de Civile Policie van elck bysonder Landt, daer deselve gheadmitteert is, uyt-genomen alleen Schotlandt, daerse in-kompt ghelijck een Over-winner ende Heerscher, ende doet de Civile Macht onder haer buyghen ende haer Topfeyl strycken; ghewislijck indien die de Evangelische is, soo isse het vyfde, ende en heeft gheene ghemeenschap met d' andere vier; Daer en is niet eenen Text, die sy teghen de Bischoplijcke ordre verdrayen, ofte de Independenten kunnen met ghelijcken schyn van reden ende waerheydt, teghen haere Presbyterien dryven. Waer maect het Evangelium onderscheyt tusschen tydelijcke ende altyt durende Rechters: tusschen de Regeringhe van een Persoon ende van veelen? Daer en is niet eenen Text die sy by-brenghen tot bevestinghe vande Presbyterie, ofte den selven kan met beter reden voor de Bischoplijcke ordre gheallegeert werden, als zijnde meer over-een-komende met de Analogie, van 't Gelove, die ghehurighe Praetijck ende ghevoelen van d'algemeene Kercke, met de over-een-stemmende uyt-legginghe van alle Over-setters, ende met d'andere Texten der Heylighe Schrift; want eer dit nieuw Model gisteren eerst versiert is, soo en zynder noyt sodanighe Texten alsoo verstaen: soo wanneer de Praetijck de Leere maect datse wil, dan is het heel suspiciens, of liever klaer ghenoech, dat de Schrifture den Regel van haere Reformatie niet en was, maer haer ghevolgighe verontschuldighen. Dit (*Inre Divino*) is dat, t' welck haer seer ongheweerlijck maect, haer selven ongheneeslijck, dat sy Godt den Vader van haere (wanschapene Kinderen) maecten, ende van dit Padde-Broot, dat maer gisteren op-ghesproten is, een Hemelsche af-komste maecten; het is even ghelijck als des Paus infallibiliteyt, dewelcke de Deure sluyt tot eenighe hoop van remedie.

le exorbi-
ven door
rijven.

lijck inde han-
lijck by ordinari-
het eene directe-
horende; het eene
de om sijn Rijcke,
niet eens hoe dese
ende Belydenis-
ven van de Tyran-
ydt ende Kercke-
n van sijn Maje-
ven in alsoo abso-
de Muren van
hout dynen Stat-
et de knechten der
nistorien de Vier-
vreemt: Christus
en is van dese We-
Christi sententien:
onwetenheydt in
als Christi Wetten,
k Mensche en mach
smeden ende ver-
Ouderlinghen moe-
n ende Commissio-
neva d'eerste plaetse
s, al-hoe-well die
umers ghevallen is;
eneva, voor de Af-
haer soo sweeren de
Presby-

remedie. Hoe fouden die ghebracht kunnen worden, haere dwaalinghen t'erkennen, de welcke ghevoelen, datse niet kunnen dwalen? Ofte die om haere fantastycke Dromen te renoncieren, de welcke gheloven ende vast stellen, dat het Hemelsche Openbaringen zijn?

1596.

Nochtans doen dien Wyfen Prince Koninck Jacobus, een weynich voor de Nationale Synode te Perth, 57. Articulen, ofte Vraechstucken, aengaende d'onsekerheydt van dese Discipline, ende de ydelheydt van haere ghepratendeerde Reden van het Godtlijk Recht, door den Druck openbaerden, ende aengaende de Dwalingen ende Misbruycken daer in-ghekropen, ende tot betere voorbereydinghe van alle Menschē teghen het toe-comende Synodus, dat de Prædicanten dat Point te vooren mochten studeren, ende tot dien propooste spreken: Die ghene die daer toegeneghen waren, stonden gantsch perplex, om een particuliere Rekeninghe te geven, wisten sy wel dat onmogelyck was, maer haer voornaemste vrese was, dat haer Fundament van Godtlijk Recht, het welcke sy alle desen tijt gheroemt hadden een vaste Rotfete zijn, soude nu in Questie komen, om voor een marassich Velt gehouden te werden. Ende soo gaven sy hen Schilden over, sonder eenighe tegenstant. Aldus is het ghebleven tot dese ongheluckighe Troublen, datse wederom ghelijck als ghebroken Bogen ontspronghen zijn: dese Plante groeyt beter in t'midden van Beroerten, als in tyden van Rust ende Vrede: Den Boom diese onderstut is een oproerige Ghemeente, doch een voorzichtighe ende moedighe Overicheyt besnoeyt die in het botten.

HET IX. CAP.

*Dat dese Discipline een Monster
vande Republijcke maect.*

VVY hebben ghesien hoe verderflijck dese Discipline (ghelijck de selve in Schotland. ende ghetracht door het Convent in Englandt ghebracht te werden) de Hooge Overicheyt is, **hoe**

hoe de selve hem
beroort, ende
die sijne dispen
hem van de Dep
eycht ende usu
Woortende van
alle Hoven ende
lijcke in ordre
Want welke de
Godt selve, en
Recht, het wel
nyet de Werelt
hoochsten top v
Roomen oyt me
te roonen hoe se
Ten eerliten
Monster maect
twee Hoofden
van Souverain
in een en herse
Kercklijck, dan
ofte op de Con
wanneer het ghe
twee Hoofden v
Balsuynē een on
bereyden? veel
eene Allarm, en
Wat sal doch e
ofte den armen
Civile Overicheyt
dat hy vande Ker
kercke ghehoort
gherckerckert sal
geen beter Reme
den Onderdaen,
helst aen de eene
Want den Mont
Heeren dienen k
Heeren dienen
Herside niet acco
Overicheyt bevo
salichmaekers te

hoe de selve hem van sijne hoochste Macht in Kerckelijcke saecken berooft, ende de Overicheden den Presbyteren onderwerpt, dat die sijne dispenserende Macht, van Pardon te gheven, restringeert, hem van de Dependentie van sijne Onderdanen berooft, dat die eyscht ende usurpeert een gheweldighe Macht, beyde van het Woort ende van het Swaert, beyde van Vrede ende Oorloch, over alle Hoven ende Staeten, over alle Wetten, Civile ende Ecclesiastijcke in ordre en gevolch tot voort-plantinge van Christi Rijcke: Van 't welcke de Presbyteren alleen Kegeerders zijn ghesfelt door Godt selve, ende dit alles door een ghepratendeert Godthick Recht, het welcke alle hoope van ghenefinghe af-snyet tot dat die uyt de Werelt ghejaecht sal zijn: met een woort; tot dat het den hoochsten top van Paperye is, ende een grooter Tyranny als daer Roomen oyt mede beschuldicht is gheweest. Soo resteerter noch te toonen hoe schadelijck die oock is aen de Onderdanen.

Ten eersten aen de Republijcke in 'tgenerael, de welke sy een Monster maect, ghelijck een Amphisbana, of een Serpent met twee Hoofden, een aen elck eynde; sy maect een Coordinatie van Souverainteyt; inde selfde Societeyt, twee Opper-machten in een en het selfde Rijcke of Staet, het eene Civil, ende het andere Kercklijck, dan het welcke gheen dinck meer verderlijck kan zijn, ofte op de Conscientien, ofte op de Goederen vande Onderdanen, wanneer het gheschiet (ghelijck dickwyls ghebeurt) dat van dese twee Hoofden verscheyden Gheboden voort-komen. Indien de Basuyne een onseker gheluyt gheeft, wie sal hem tot den Crygh bereyden? veel meer dan alser twee Basuynen zijn, waer van de eene Allarm, ende de andere een Retraite sal blaesen.

1. Cor. 14.
8.

Wat sal doch een armen Crijch-man in sulcken ghevalle doen? ofte den armen Onderdaen, in het ander gheval? indien hy de Civile Overicheyt ghehoorsaemt, soo is hy verseker ende ghewis, dat hy vande Kercke gheexcommunicert sal werden, indien hy de Kercke ghehoorsaemt, soo is hy ghewis, dat hy vande Overicheyt ghekerckert sal worden. Wat sal van hem geworden? Ick en weet geen beter Remedie, als nae Salomons Sententie, Dat den Leveden Onderdaen, in twee ghedeelt moet worden, ende de eene helft aen de eene, ende d'ander helft aen d'andere gegeven werden: Want den Mont der Waerheydt heeft gheseyt, dat niemant twee Heeren dienen kan, maer in Schotlandt moet yder Mensch twee Heeren dienen, ende 'twelck t'quaetste is, veel tijts twee Meesters die niet accorderen. Op een ende de selfde tijt heeft de Hooge Overicheydt bevolen den Ghehoorten-Dach onses Heeren ende Salichmaekers te vieren, ende de Kercke heeft het verboden: Op

1. Cor. 3.
25.

E een

kunnen worden, haere dro-
voelen, datse niet kunnen dro-
Dromen te renoncieren
dat het Hemellicke Open-

Koninck Jacobus, een wer-
th, 55. Articulen, ofte Vraede-
van dese Discipline, ende
de Reden van het Goddij-
enae aengaende de Dwaling-
pen, ende tot betere voor-
het toe-comende Synodus
mochten studeren, ende
die daer toe geneghen wa-
articuliere Rekeninghe te
s, maer haer voornaemste
dlijck Recht, het welke
ste Rotsete zijn, soude nu
ich Velt gehouden te wer-
er, sonder eenighe tegen-
gheluckighe Troublen,
ghen ontspronghen zijn:
Beroerten, als in tyden
nderstut is een oproerige
e moedighe Overicheyt

A P.

Monster
maect.

lijck dese Discipline (ghe-
de ghetracht door het Co-
de Hooge Overicheyt is,
hoe

een en de selve tijt heeft den Koninck de Bisschoppen ghedachvaert en om in 't Parlement te sitten, een Stemme te hebben, ende de Kercke heeft het verboden. In 't Jaer 1582. soo is Monsieur la Mot een Ridder van den Heylighen Geest, met noch een by-ghevoechde uyt Vranckrijck naer Schotlandt, als Ambassadeur ghesonden, de Prædicanten sijne Bootschap (al-hoe-wel heel en al Civil) niet approberende, vaeren bitterlijck op haere Prædictstoelen teghen hem uyt, noemende sijn wit Cruyce, het Teken van den Antichrist, ende hem selven een Ghesante van een Mordenaer: Den Koninck was beschaemt, maer en wist niet hoe hy het helpen soude, de Ambassadeuren waren t' onvreden ende verfochten om te vertrecken. Den Coninck begeerich zijnde, de oude Vrientschap tusschen de twee Croonen t' onderhouden, ende d' Ambassadeuren met ghenoeghen te laeten gaen, versoectt dat de Overicheydt die voor haer vertreck souden Trafteren, t' welck sy deden; maer om dit Banquet te beletten, soo schryven de Prædicanten op den Sondach te vooren een Vasten-Dach uyt, om op den selven Dach, dat den Dach van Tractement bestemt was, onderhouden te worden, ende om het Volck dien gheheelen Dach inde Kercke te houden, soo Prædiken de drie Prædicanten sonder eenighe intermissie elck eene Predicatie, uyt-donderende met vloeken teghen de Overicheden ende Nobelen, de welke d' Ambassadeuren dien Dach op-wachten door des Koninckx bevel: Maer hier mede en hielden sy niet op, maer vervolchden de Overicheden met de Kerckelijcke Censuren, om datse den Vasten-Dach, door haerlyuden geproclameert, niet onder-houden en hadden, ende warden met groote moeyten af-ghehouden om de selve t'excommuniceren, welke Censure hoe swaer die in Schotlandt yemant valt, sult ghy datelijck sien. Om noch naerder te komen; herlaetste Parlement in Schotlandt heeft bevolen dat men inde Wapenen soude komen, om den Koninck uyt de Ghevankennisse te verlossen; De Ghedeputeerden van het Synodus en zijn daer niet mede te vreden: Ende nu op dese selve tijt, hoe vele zijnder uyt haer Lant verjaecht, hoe vele zijnder tot openbare Bekeringhe gedwonghen in faecken: hoe vele werdender Gheexcommunicert, om datse de Hoochste Macht ende Supreemste Judicature van dat Rijck gehoorsaemt hebben: Dat is, den Koninck ende t'Parlement. Ellendich is de Conditie van sulck Volck, alwaer dat sulcken moeyten ende gheraes van Supreeme Judicaturen ende Macht is: Indien sy prætenderen dat die gheen Vry Parlement gheweest en sy, soo bevestighen ende affirmeren sy eerstelijck, dat, t'welck niet waer en is, of dat Parlement is Vry gheweest, of wat sul vande andere gheworden? Ten

Feb. 16.

In S. Giles Kerck.

anderea

anderen d
even een
ken sy he
der Parle

Da

V An h
voor
t'Par
Macht aen
Rehringere
oordelen h
geen starcke
maecken Pa
regen-staen
zijn, om vige
soo wel van
alle Sijn Ma
willighe geh
Ghedeputeer
hier mede ni
den Gron
kent ende
Koninck
Prælatijck
biedingh
niet ghen
Syn Majest
soude ghes
kêdt onder

anderen dese Exceptie en is tot haer voordeel niet, want (twelck even eens is, met het voor-gaende) op dusdanighe wyse maecten sy hen selven Rechters vande Validiteyt ofte In-validiteyt der Parlementen.

HET X. CAP.

*Dat dese Discipline geheel schadelijck
aen het Parlement is.*

VAn het wesentlijke Lichaem van 't Rijke, soo moeten wy voort-vaeren, tot het representerende Lichaem, het welcke Parlement is: Wy hebben alrede ghesien hoe deselve een Macht aen neemt tot Nationale Synoden, om de Parlementen te Restringeren ende der selver acten te Abrogeren, indien sy deselve oordelen hinderlijck aen haere Kercke te wesen; Wyen behoeven geen starcker Bewys om te toonen hoe weynich de Presbyterien op maecten Parlementen als het laetste Parlement in Schotland: Niet tegen-staende, dat het Parlement verklaert hadde, haere Resolutie te zijn, om vigoreuselyck Volck aen te nemen, ende dat sy verwachten soo wel van 't Synodus, als vande Presbyteren, gelijck als oock van alle Sijn Majesteyts goede Onderdanen, een prompte ende ghewillighe gehoorfaemheydt vande Cheboden van 't Parlement ende Ghedeputeerden van Staeten, de Commissiionairen van 't Synodus *Martii 22.* hier mede niet te vreden zijnde, en proponeren niet alleen, dat

- „ den Gront van dien Oorloch, ende de Rupture van den Vrede be-
- „ kent ende openbaer gemaect werde, dat de Vereeninghe vande
- „ Koninckrijcken mochte behouden werden, dat de Paepsche ende
- „ Prælatijcke Partye onderdruckt mochte worden, dat de Aen-
- „ biedinghen van Syne Majesteyt, de Religie aen-gaende, voor

niet ghenoechsaem mochte verklaert worden, dat vooren al eer Syn Majesteyt tot d' Oeffeninghe van Sijn Konincklijke Macht soude ghestelt worden, Hy sich selven eerst door een Solemnelen Eedt onder Sijn Handt-teyckeninghe ende Zeghel, soude Verbin-

den, Acten toe te staen tot bevestinghe van 't Verbondt of Covenant ende Presbyterieel Gouvernement, in alle sijne Domeynen, &c. ende teghen deselve noyt te opposeren, ofte tot veranderinghe der selver te trachten, (een Woeckeraer sall een Bankerou-rier op redelijcker Termen crediteren, als dese Luyden haeren Koninck) ende ten laetsten dat sulcke Personen alleen vertrouwt mochten werden, die haer gheen oorfaeke van achter-dencken ghegheven hadden, (t'welck te veel gheweest waere, ende meer als eenighe Staeten in Europa in 't goede van een half douzyn Prædicanten ghenomen souden hebben) maer nader-handt door haere openbare Publicatie, aen het gantsche Rijcke ende Kerche uyt ghegheven, dat sy in dese Particulariteyten niet voldaan zijnde, sy klaerlijck dissentieren ende van contrarie gevoelen zijn; ende verklaren, dat sy in haere Conscientien over-tuycht zijn, dat dit Engagement in ghevaerlijck ghevolch is, naedelic aen de Liberteyt ende Vryicheyt der Kercken, der Malignanten Party gonstich, niet overeenkomende met de Vereeninghe des Rijckx: Godes Woort ende het Covenant contrarie, waeromme dat sy haere Prædicanten ofte wie het oock soude moghen wesen, daer in te concurreren ofte te coopereren, ende vertrouwen dat sy hen selven in dese saecke vry willen houden, ende liever affidie als Godtloosheydt verkiesen: Ende om waer te segghen, sy hebben hun Woort goet ghemaecte: Want door haere Macht over Kercklijcke Personen, ende haere Influentie op het Volek, ende door haer Dreyghementen met de Kerckelijcke Censuren allen den gheen en die haer in dese saecke souden ingageren, verachterden sy het aen-nemen der Soldaten, ende verschrickten alle Prædicanten het Legher te verselenschappen in alle Goddelijcke Ampten of Oeffeninghen, ende soo wanneer St. Pieters Sleutels haer niet ghenoech en waeren, soo ghebruyckten sy St. Paulus Swaert, ende vergaderden het Landt in Wapenen op de Heyde van Machlen, om dese Expeditie te beletten.

Soo dat, indien het Hooghe Parlement Presbyterije wil opsetten, soo moeten sy resolveren een Hoogher Hof te introduceren als sy selver zijn, het welcke hen in Eminencie ende Authoriteyt overtreffen sal van Extenstie, van Macht, en groote van Privilegien, dat is een Nationale Synodus.

Eerstelijck aengaende de Authoriteyt, het eene erkent maer een Menschelijcke Vergaderinghe te zijn, het andere confidentelijck bevesticht, een Goddelijcke Institutie te zijn. De eene door Kracht van des Koninckx Uyt-schryven, ende, d'andere door Godes Uyt-schryven sittende. De eene als Raets-Heeren van den Vorst, de andere als Ghesanten ende Vicarien van den Sone Gods: De eene als

Burge-

Burgenen
Jesus Christi
re na de H
delijcke L

Ten T
Y'bi multu
waer dat
horfamen
ben sy gh
ons met
tie beroe
Van gheh
vervreen
nen en
telen do
ons van
der Sac
een Fife
over-gh
der Duy

Ten L
Parlame
ke des V
re Præ
ghen all
ende de
vermog
derdan
verfekte
sijne di
wy in d
Parleme
ende ku
den; M
Gode,
niet we
kunnen
te sitt
dat de
noden h
Commis
ordre te

Burgeren van een Ghemeente, de andere als Commissiionairen van Jesus Christus: De eene oordelende na de Wet des Landts, d'andere na de Heylighen Schrift: De eene sorgh draghende voor dit tijdelijcke Leven, d' andere voor het Eeuwighen.

Ten Tweeden, aengaende de Macht ghelijck als Curtius seyt, *Vbi multitudo vanā Religione capta est, melius vaibus suis quam ducibus parere*, waer dat de Ghemeente met Superstitie gheleyt wert, daer ghehorfamen sy haere Propheten liever, als haere Leyts-Luyden. Hebben sy gheen Reden? Vergeeft ons ò Overicheden: Ghy dreycht ons met Gevankenis, maer sy met het Helsche Vuyr: Vwe Sententie berooft ons vande Civile Protectie, ende beneficie des Wets: Van ghelijcken doet de haere indirectelijck, ende daer-en-boven vervreemtse ons vande Burgherschap Israels. Ghy kunt ons bannen en verjagen ende onse Goederen confiskeren, haere sleutelen doen't selve by consequentie, ende daer-en-boven berovense ons vande Ghebden der Kercken, ende het troostlijck ghebruyck der Sacramenten: Ghy kunt ons over-gheven inde Handen van een Fiscael, ofte aen den Officier, sy daer-en-teghen kunnen ons over-gheven aen den Satan, ende inde Handen van den Prince der Duysternissen.

Ten Derden, aengaende de Privilegien; De Privilegien der Parlamenten en extenderen tot geen Verraet, Vileinye ofte Breucke des Vredes, maer sy moghen Verraet spreken ende doen in haere Prædick-stoelen, sonder ghecontrolleert te worden. Sy en moghen alleen geen Petilarcinie, maer selver Bulglarie committeren, ende de Deuren van het Royale Palleys over-weldighen. Sy en vermoghen niet alleen den Vrede te breecken, maer oock de Onderdanen in Wapenen te roepen: Ja aen een particuliere Persoon versekeringhe gheven, die door sijne Brieven te versamelen nae sijne discretie, in ordre ende ghevolch van Religie, van alle t'welek wy in dit Discours instantien ghesien hebben. De Privilegien der Parleumenten, zijn de Genaden ende toe-gevinghen van Menschen, ende kunnen door Menschelijcke Authorityt wech genomen werden; Maer de Privilegien der Synoden (segghen sy) zijn van Gode, enden kunnen sonder Sacrilegie van sterflijcke Menschen niet wech ghenomen worden. Beyde Kameran van't Parlement en kunnen gheene Commissiionairen nomineren, om tusschen tijts te sitten, ende sorgh te draghen, *ne quid de vimentis capiat Respublica*, dat de Republijcke gheen hinder of schade en lyde, maer de Synoden hebben Macht om Generale Vicarien te nomineren, of Commissiionairen om tusschen tijts der Synoden te sitten, ende ordre te nemen, dat noch Koninck, noch Parlement, noch Volck

op de Liberteyt der Kercke in en breecke, indien daer yets te doen is, ghewis sy zijn ghelijck den Vos in Æfopus Fabel, ghewislijck sy sullen altijd in 't eene Eynde daer van zijn.

H E T X I. C A P.

Dat dese Discipline ghemeene Personen onderdruckt.

Schor. Leir.
P. 57.
508.
1. Boeck
Discip.
7. Hoofst.

DEse Discipline is alte vol van Rigueur aen ghemeene Personen, doet ghelijck de Wetten van Drako in Bloet gheschreven: Eerstelijck in kleyne Fauten, om Kerckelijcke Censuren op slechte Gronden te infigheren, ghelijck als om een ontemannelijcke Mine, om een ydel Woort, om suspitie van Begeerlijckheyd of Hovaerdye, om overdaet in Klederen, in Kostelijckheyd of Fatsoen, om het houden van een Taefel boven yemants beroep of middelen, om op een Bruyloft te dansen, om yemants sijn a la mode Dracht, om dat men sijn Schult niet en betaelt, om het minste ghebruyck van eenighe Recreatie op den Sabbath, al-hoe-wel sonder eenich Scandael, ende met den Plicht van dien Dach overeen komende. Ick wenschte datse kennisse hadden met de Practijcke van alle andere Protestante Landen; Maer indien sy maer eenighe Kermissen saghen die in sommighe van die Plaetsen onderhouden werden, den Prædick-stoel, de Consistorie, ja het gheheele Rijk en soude niet machtich zijn haer te weder-houden. Wat Strytisser niet tusschen sommighe van haere Secte gheweest, aengaende Styffelen, Poingetten, &c? Even ghelijck eertijts onder die Eerwaardighe Franciscaners geweest is, van wegen de Couleur ende Fatsoen van haere Cappen, sy en laten niemant eenighe Latitude Discretie van eenighe dinghen toe: Alle Menschen, ja selver haere Overicheyt moeten haere Slaven of Tuchtelinghen zijn: Het is waer dat sy haere Censuren met Vermaninghen beginnen, ende soo yemant sich selven een Over-treder sal bekennen te zijn, bedroeft hem, dat hy de Presbyteren eenighe Reden van Ergernisse ghegheven heeft, ende sich selven in sijn Hayre Kledinghe, Voetfel, ende

ende alle dinghen met haer conformere; Ende noch tot het geene dese Rowe ghesleepen Catòs hem fullen voor-schryven, soo sal hy den Setel der Bekeeringhe moghen ontgaen, of andersins fullen sy teghen hem Procederen, om sijne Verachtinghe gheexcommunicert te fullen worden.

Ten Tweeden, soo is dese Discipline in grooter Fauten, onderdruckende den selven Menschē wert twee-mael om eene Faute ghestraf, eerst door de Overicheyt, volghens de Wet Godts ende des Landts, om sijne Misdaet: Daer nae door de Kerckelijcke Censuren, om de Erghernisse: Hier mede accordeert haer Synodus, *Theor. 63.* daer en is niets t'welck belet, dat de selfde Faute in de selfde Persoon ghestraf werde, eens weechs door de Politijcke Macht, anders weechs door d' Ecclesiastijcke, by het ghene onder de Formaliteyt van het Crimen met een lichamelijcke, of een gelt Straffe, by desen onder de Formaliteyt van Schandael met Ecclesiastijcke Censuren ende haer Discielyn-Boeck: Indien het Civile Swaert dwaeslijck den Misdadigher spaert, soo en mach nochtans de Kercke in haer Ampt niet onachtsaem zijn; aldus haere Leturgie in expresse Termen. Alle Crimen die nae de Wet Godts de Doot verdienen, verdienen van ghelijcken Excommunicatie; Jae al-waert dat een Misdadigher een Vonnisse soude uyt-wachten, ende by het selve vry ghesproken soude werden, nochtans vermach de Kercke hem openbare Voldoeninghe op telegghen:

Of by aldien de Hooge Overicheyt niet geraeden vint in sijn Oordeel, of in conscientie op het intimeren der Kercke de Partye te vervolgen, soo mach de Kercke d'Overicheyt openbaerlijck vermanen; en indien geen remedie gevonden kan worden, den Misdadigen Excommuniceren; Eerstelijck om sijne Misdaet, en dan om dat hy verdacht is den Rechter gecorrumpeert te hebben. Let maer eens daer op, Dat sy alle Misdadē (door Recht of Crom) Groot of Kleyn binnen haere Jurisdictie willen brenghen: Ten Tweeden, soo let hier op, Dat het Proces van een Misdadigher, op sijn Leven ghemaect, gheen ghenoechsame satisfactie is, aen dese derde Catòs: Ten laetsten let hier op, Dat om haere eyghen humeuren te voldoen, sy niet daer nae vraegen, hoe sy de Reputatie vande Overicheyt bevelcken, op frivole conjecturen.

Ten Derden, doet het gheene nu gheseyt is; „ De severiteyt „ ende extreme rigouresheyt van haere Excommunicatie, nae „ welcke Sententie niemant (sijn Wyf ende Familie alleen uyt-ge- „ fondert) eenighe sorte van ghemeenschap met hem magh hebben, die Gheexcommunicert is, met hem niet enmagh Eeren „ of Drincken, of met hem magh Koopen of Verkoopen, sy „ moghen

*I. Boeck
9. Hoofi.
Pag. 44.*

*Schorlandr.
Leit. 48.
47.*

2.

3.

daer yets te doen
abel, ghewislyck

Persoon

hemene Perso-
Bloet gheschre-
ckelijcke Censu-
ls om een onte-
e van Begeerlic-
kostelijckheyt of
emants beroep of
ants sijn a la mode
an het minste ghe-
l-hoe-wel sonder
Dach overeen ko-
de Practijcke van
sy maer eenighe
den onderhouden
et gheheele Rijk
ouden. Wat Stryt
weest, aengaende
s onder die Eer-
de Couleur ende
eenighe Latitude
en, ja selver haere
hen zijn: Het is
beginnen, ende
ninnen te zijn, be-
n van Ergernisse
edinghe, Voetsel,
ende

„ moghen hem niet groeten noch hem aen-spreken (ten sy met
 „ toe-latinghe vande Presbyterie) sijne Kinderen ten tyde van
 „ sijne Excommunicatie ontfangen ende geboren, en mogen tot
 „ den Doop niet gheadmitteert werden tot der tijt toe, sy ten ou-
 „ derdom komen om dien te begeren, ofte de Moeder, of eenige
 „ bysonder Vruunt, een Litmaet vande Ghemeynte zijnde, het
 „ Kint presenteren, abhorrerende ende vervloeckende de God-
 „ loofheyt ende obstinate verachtinghe des Vaders. Doet daer
 „ noch by, dat op dese Uyt-spraecke, Brieven van uyt-roepinghe
 „ met het gheblaes van Hoornen (ghelijck sy het in Schotlandt noe-
 „ men) volghen, dat is een Uyt-banninghe van de Partye, con-
 „ fiscatie van sijne Goederen, hem uyt de Bescherminghe des Ko-
 „ ninckx stellende; soo dat yemant hem mach onghestraft Dooden,
 „ jae de Gheexcommuniceerde Partye en wert soo veel niet als ghe-
 „ citeert, om dese fatale Brieven te hooren vergunnen: Hadde Da-
 „ vid gheen Reden te bidden: Laet my inde Handen des Heeren val-
 „ len, en niet in Menschen, want de barmherticheeden der Menschen
 „ zijn wreet. Wreet inder daet, dat soo wanneer een Mensche om
 „ syn Leven vervolcht wert, moghelijk te rechte, moghelijk t'on-
 „ rechte, soo dat te compareren ende te hanghen in effecte een ende
 „ t'felve ding met hem is, nochtans indien hy niet en verschijnt, dese
 „ mede-doghende Kercke sal hem om sijne kleenachinghe Exco-
 „ municeren: 't sy dat den Misdadigher in Recht over-tuycht is, ofte
 „ van de Wet vluchtich is, soo behoort evenwel de Kercke tot d'Ex-
 „ communicatie voort te vaeren, gelijk als of de rechtveerdighe en-
 „ de klaere vreesse des Doots gheen ghenoechfame Purge van kleen-
 „ achinghe waer.

55. Arti-
 culen.
 1596.

Schor. Leir.
 49.

HET XII. CAP.

Dat dese Discipline alle sorte van Menschen schadelijck is.

TEn laetsten is allen sorten van Menschen schadelijck ende
 lastich. De Noblen ende Eedelen moeten verwachten, het
 Gheval ende Lott van haeren Vorst. Ghedenckt wat jammer-
 lijcke twistingen tusschen de Parricios ende Plebeos binnen Romen
 ghevielen,

ghevielen, doe
 sullen een onge-
 nachts- Luyder
 den alle haere M-
 die de Ziele ve-
 wonden hebben
 Harder te verk-
 lijcke Goeder
 Synode in con-
 Macht heeft on-
 dien sy voort-v-
 Presbyteren h-
 len wel van La-
 een ghelijcke
 spraeke van M-
 sie dat het uwe-
 men, indien
 wien ghy ver-
 kunt ghy niet
 een Pendant
 ende machtich
 De arme O-
 haer Stroy we-
 dobbelt; Sy n-
 twyffelde Suc-
 sullen tot On-
 bracht werden
 deelen daerse
 door de meest
 van eenen kley-
 bracht werden
 ende te bidden
 in vorighe tijt
 Kercken gheha-
 hetnu, dat sy
 extemporaenz
 feyt, het en is
 ofte door ande
 den, of Verma-
 De Ouder-
 deren verlie-
 of Wyfbegee

aen-fpreken (ten fy
ne Kinderen ten zyde van
ge geboren, en mogen tot
tot der tijt toe, fy ten ou-
ste de Moeder, of eenige
Ghemeynte zijnde, hier
vervloeckende de God-
des Vaders. Doet daer
even van uyt-roepinghe
y het in Schotlandt noe-
he van de Partye, con-
Bescherminghe des Ko-
ch ongheltraft Dooden,
ert soo veel niet als ghe-
vergunnen: Hadde Da-
Handen des Heeren val-
ticheeden der Menschen
anneer een Mensche om
rechte, moghelijk t' on-
ghen in effecte een ende
niet en verschijnt, dese
kleenachtighe Exco-
recht over-tuycht is, ofte
wel de Kercke tot d' Ex-
of de rechtveerdighe en-
chfame Purge van kleen

CAP.

alle sorte van
delijck is.

Menschen schadelijck ende
den moeten verwachten, be-
ork. Ghedenckt wat jamme-
ende Plebeos binnen Romme
ghevielen

ghevielen, doen de Monarchie daer te niere ghedaen wierde. Sy
sullen een ongeslepen nieuwelincks ende eenigher weynighe Am-
bachts - Luyden Censure Onderdaenen ghemaectt werden; Sy sul-
len alle haere Mede-stemminghen verliesen van die ghene te kieser,
die de Ziele verforghen, (ghelijck sy onlangs in Schotlandt ghe-
vonden hebben) want elcke Ghemeente behoorden haeren eyghen
Harder te verkieser. Sy sullen haere Appropriationen ende Geeste-
lijcke Goederen hazarderen, t'welck een Sacrilegie is, die haere
Synode in consciencie niet langher verdragen en kan, dan dat sy
Macht heeft om die bequamelijck ter neder te werpen: ende by al-
dien sy voort-varen, ghelijck sy begonnen hebben, soo sullen de
Presbyteren haer oghen-merck wel haest uyt-wercken, of sy sul-
len wel van Landt veranderen; Sy sullen in 't aenghesicht getrotst,
een ghelijcke mate kryghen: Als by Exemple: Die stoute Uyt-
spraeke van Meester Robbert Bruce aen Koninck Jacobus: Sir, Ick
sie dat het uwe meening is om Huntley weder in gunste aen te ne-
men, indien ghy 't doet, Ick sal het opposeren, ghy kunt kieser,
wien ghy verliesen wilt, Huntley of myn; want ons beyden en
kunt ghy niet behouden. Het en is by hun niet met allen, dat sich
een Pendant inde waech-schaele stelt met een vande voornaemste
ende machtichste Heeren des Rijckx.

De arme Orthodoxe Kercke wert middeler-tijt te niet ghedaen,
haer Stroy wert van haer wech ghenomen, ende haeren Arbeyt ver-
dobbelt; Sy moeten de troostelijcke verseeckerighe van een onge-
twyffelde Successie verliesen, door d' Episcopale Ordinantie: Sy
sullen tot Onwetenthey, Verachtinghe ende den Bedelsack ghe-
bracht werden: Sy sullen een oude Leturgie verliesen, inde meeste
deelen daerse van allen goet ghekeurt, in alle deelen van t' selfde,
door de meeste publijcke formen, vande Protestante Kercken, waer
van eenen kleynen tijt een Parafel aende Weerlt ten toon mach ghe-
bracht werden, ende mogen gelast werden, Eeuwichlijck te klappen
ende te bidden, dat noch reden, noch slot heeft; want al-hoe-wel sy
in vorighe tijden eene Leturgie gelijck alle andere Gereformeerde
Kercken ghehad, ende noch hedens daechs hebben, nochtans schynt
het nu, dat sy gheene Ghebeden voor goet keuren; als alleene die
extemporaen zijn: Soo werter in d' Informatie van Schotlandt ge-
seyt, het en is niet betaemlijck, dat yemandt sich selven verbindt,
ofte door andere aen een gheset Formulier van Woorden in Gebe-
den, of Vermaninghen soude verbonden worden.

De Ouderen moeten de vrye Dispositie van haere eyghen Kin-
deren verliesen in 't stuck van Houwelijck, soo een Kint een Man
of Wyf begeret, ende de Ouderen sijn verfoeck tegen staen, ende
gheen

2. Boeck
Discip.
Cap. 12.

Motus
Britanni-
ci. 171.
1 Boeck
Discip
9. Hoofst.

„ gheen andere reden en hebben , als de gemeene soorte van Men-
 „ schen ghemeenlijck hebben , als naemelijck ghebreck van Goe-
 „ deren , ofte om dat d'andere Partye niet ghenoechsaem van soo
 „ Hoogen Stamme of Gheboorte is , óp het versoecken des Kints ,
 „ soo mach den Prædicant met d' Ouderen handelen , ende soo hy
 „ gheen Wettelijke Reden ter contrarie bevint , soo mach hyse
 „ te saemen trouwen . Want Godts Werck en behoort niet belet te
 werden door de bedorven affecten van Wereltlijke Menschen : Sy
 die den Vader des Landts van sijn Wettelijck Recht verstootten en-
 de ontbloot hebben , moghen vry wel stouter met de Vaderen van-
 de Familien te wercke gaen : ende en sullen niet veel daer nae vra-
 ghen , om alle Vaderen uyt het vyfde Ghebodt te sluyten , behalven
 hen selven . Haere Leere reyckt heel hoogh , maer haer Practijcke
 noch veel hoogher , de Presbyteren sullen de veronghelijckte Ouderen
 noch dwinghen , om dat Kint noch soo grooten Ghedeelte en
 Portie te gheven , als aen eenighe van d'andere .

Het sal aen de Rechts-geleerden wat nieuwes zijn , dat de Mole-
 naers van hare Molens wech genomen werden , door een prætext van
 Schandael , ofte in ordre tot de Religie , haere Sententien gerappel-
 leert door een Synode van Presbyteren , ende veel meer prohibitien
 van een Ecclesiastijcken cours kryghen , als sy oyt derwaerts ghe-
 fonden hebben : Alle Meesters ende Vrouwen van Familien , van
 wat conditie sy oock moghen zijn , moeten eens des Jaers met haer
 Huysghesin , voor de Presbyterie komen , om persoonelijck geexa-
 mineert te worden , of sy oock ten regarde van haere wetenschap
 ende anders , bequaem zijn om ten Avontmael te moghen komen :
 Indien sy haere Kinderen ende Dienst-boden in moetwillighe on-
 wetentheyten laeten leven (moghelijck kunnen sy het niet ghebeten)
 soo moeten sy daer over Gheexcommunicert werden . t'Is
 Probabel , dat de Ghecatechiseerde Personen somwylen haere Cate-
 chisten souden kunnen onderrichten : Het gemeene Volck sal
 in yder Parochie een Hoogh Hof van Justitie hebben , ende om on-
 der d' Arbitraire Decreten van sommighe onwetende ende onghed-
 oefende Gouverneuren te suchten , de welke gheen andere Weten-
 ten als haeren eyghen Wille kennen , de welke oock gheen Ordre
 als die hun lust onderhouden , van de welke gheen Appel en valt ,
 als aen een Synode , het welke om den korten tijt dat die duyr , en-
 de om de conditien van de Personen , die daer in sitten , haer weynich
 trooft kan of mach bybrengen : Indien eenighe particuliere
 of secrete Ongheneuchte tusschen Ouderen en Kinderen , ofte tusschen
 Man ende Wyf ontstaet soo moeten dese Domestijcke Rechters
 dat weten ende Censureren .

1. Boeck
 Discip.
 9. Hoofz.

Sive

Scire volunt secreta domus atq; inde timeri.

Ende by aldien daer eenich verschil of mis-verstant tusschen den Harder met sijn Kudde, ofte tusschen Nabuyr met Nabuyr, gheweest is, west verzekert, dat en sal in het Vonnisse niet vergeten worden: Het is de Practijcke in onse Wet gheweest, dat den Rechter maer selden toe-ghelaten wert, om in sijn eyghen Landt door ende door te Ryden, uyt vrese, dat eyghen Interessen of Oochmercken hem partydich mochten maecken; Nochtans is een Landt veel grooter dan een Parochie, ende een Eerwaerdich Rechter (soo het te gheloven staet) heeft een beter temper, dan sulcke huyselijcke lompe Keerels. Dus soo sien wy wat een Pandoras Doofse dese Heylighe Discipline is, vol van alderley Boosheyt, ende aen alle Ordre en Staeten van Menschen gantsch verderflijck.

HET XIII. CAP.

*Dat het Covenant (ofte Verbondt)
om dese Discipline in te brenghen
Nietich ende Godtloos is, met een
Cort Besluyt.*

MAer nochtans de Conscientie van een Eedt steeckt dieper, 't wert by veelen ghefustineert, dat sy met Godt een Verbont ghemaect hebben om dese Discipline in te brenghen: Eeden ende Beloften moeten met groote voordacht ende oordeel ghemaect werden, ende met noch grooter, ghebrooken werden: Daerom sal mijn naeste trachtinghe zijn, om klaerlijck te betoonen, dat dit Verbont niet en verbint, maer enckel Nietich ende Godtloos is, soo dat het nootsaekelijck is, dat het Ghebrooken werde, ende Godtlooslijck ghedaen is, soo men 't onderhout.

De eerste Saecke die dit Nieuwe Verbont een krack geeft, is dese, Dat het door Vreemdelinghen versiert is, tot On-eere van onse

Natie, door Onderdanen op-gheleyt, die geen gherequireerde Maecht en hadden over haeren Souverain, ende mede Onderdanen, door een rechtveerdigen Schrick van haer ghedwonghen, van haer onrechtvaardich lyden: Soo datmen waerlijck van veele, die dit Verbont aen-ghe-nomen hebben, segghen magh datse gefondicht hebben, in het Uyt-spreeken van de Woorden met haere Lippen, maer datse noyt met haere Herten eenige Beloften daer van tot Godt ghedaen hebben. Voorders Dwalingen ende Bedroch maeken dese dingen aen den welcken sy gebeuren, onwillich, voornamelijck wanneer de Dwalinge niet absoluyt negative en is, gelijk als in 't verfwygen der Waerhey, soo wanneer een Mensche niet en weet wat hy doet, maer, positie, als hy geloofft dat hy een dingh doet, ende het rechte contrarie daer van doet, ende dat niet ontrent sommighe inconsiderable accidenzen, maer selfs ontrent substantiele conditien: Even ghelijck als of een Medecyn-Meester, of uyt on-werenthey, of uyt booshey een dootlijck Vergif, in plaetse van Hart-sterckinge aen synen Patient soude geven, en hem door een Solemnellen Eedt verbinden soude, dat Vergif te nemen: Den Eedt is nietich, nootzakelijck ghebrooken te worden, ende On-wettelijck dien t' onderhouden; Indien den Krancken de waerhey gheweten hadde, dat het Vergif gheweest waere, en geen Hart-sterckinge, hy en soude niet ghesworen hebben, dat te nemen: Sulcken mis-flach isser, met een ghetuyghenisse in 't Verbont, om de Menschen te bedrieghen met een vreemde on-bekende Forme van Discipline, gantsch verderflijck aen Koninck ende Ryck, ghelijck als of het de eyghen In-stellinghe Christi waer, tot groot voordeel van den Koninck ende Syn Rijke; omse met dat Verbont t welck Koninck Jacobus eens aen-ghe-nomen heeft, ghelijck als of dat en dit al even eens waer, alwaer dat Verbont door des Koninx Autoriteyt ende dit tegen, ende sonder syn autoriteyt uyt-vloeyden. Dat Verbont was voor de Werten van t' Lant, dit teghen de Werten van t' Landt: Dat was om de bevestichde Religie te handthaven, dit om de bevestichde Religie ter neder te werpen: Maer om dat Ick myn Discours niet op yetwes dat Disputabel is, wil gronderen, of in Materie van Recht, of vande Daet, ende om de waerhey te seggen, om dat Ickse, niet van noden en hebbe, dese advantagien vergheve Ick hun, alleenlijck met dit kleyne Memento, dat doen andere uyt-heemsche Kercken, ende de Kereke van Schotland selver (gelijck als by haere Publike Liturgie diese in dien tyden ghebruycken, blyckt) aende Croone ende t' Koninckrijcke van Enghelant, hulpe ende bystant verfochten, doen en trachten sy niet haere Discipline hen luyden op den Hals te dringhen, maer lietense met vreden voor hen selven kieser.

I. De Gronden die nu volgen syn Demonstrative. Eerstelijck niemant en vermach door belofte, of andersins, aen Godt of Mensche daer van disponeren twelck van rechts wegē een derde Persoon toe behoort, sonder syn consent: of oock en vermach een Minder niet sich selven tot naedeel van syn Heer, te verbinden, tegen synen Plicht, sonder syns Heeren toe-stemminge. Godt en neemt sulcke praten niet aen, om datse aen hem dienstlich schynen te zyn, uyt het ongetwyfelde Recht van een ander Persoon. Nu dan de macht van Wapenen,

Wapenen, end
Onderdanen
de Croone de
is om te besch
te helpen. D
hoorsachthey
als van een V
hoe die oock
minderen, m
Voert gehoort
ghen-staen
als den Gron
ghelijck als
Booswicht
nich in sich
tie, verbie
11. I
Bant van t
treder te
pi-voor m
Gheen d
ghen h
voor ee
door
Bevel
te vo
danen
Lanc
vesti
van t
ninck
bellie
voorn
haeren
van Co
ter voor
ende sli
kregghen
praten
111.
Godt of
dighen E
ghenden
deslueren

Wapenen, ende de bescherminghe der Wetten, ende de bescherminghe der Onderdanen door de Wapenen, is door de Wet van Engelandt klaerlijk in de Croone bevesticht: Ende waer dat den Koninck in conscientie gehouden is om te beschermen, daer is oock den Onderdaen in conscientie verbonden te helpen. Daerom Elck Englijch Onderdaen is synen Coninck syne Ghehoorsaemheyt ende Wapenen schuldich, ende en kan daer van niet ghelijck als van een Vrye Gaeve Disponeren: noch oock door eenige van syne Actien, hoe die oock fouden moghen zyn, Souverains Recht over hem selven te verminderen, maer in foodanige dinghen, daer in hy door de Wetten aen synen Vorst gehoorsaemheyt schuldich is, soo blyft hy evenwel verbonden, niet teghen - staende van eenighe Belofte of Verbont ter contrarie, voornaemelyck, als den Gront van sulck Verbont stryft tegen de bekende Wetten, van 't Rijcke, ghelijck als buyten allen twyfel, gheen Godts Gelcerden, of andere Gheleerde Booswicht in de heele Werelt van ander Gevoelen is. Dit Verbont is of niet rich in sich selver, of ten minsten vernieticht door Syn Majesteys Proclamatie, verbiedende het aen-nemen ende annullerende d'Obligatie van 't selfde.

II. Het wert by alle Menschen beleden, dat eenen Eedt gheensins den Bant van boosheyt behoorden te zyn, of eenen Mensche verbinden een Overtreder te zyn. 't Is een Gulden Regul, *in malis promissis rescinde solum, in turpi voto muta Decretum*: om een Godtloofse Verbindinge verdubbelt desonde; Gheen ding en kan de Materie van een Belofte of Verbont zyn, twelck ooghenfchylijk on-wettelyck is, maer het is ooghenfchylijk on-wettelyck voor een Onderdaen ofte Onderdanen, te trachten de bevestichte Wetten door ghewelt te veranderen, sonder mede - stemminghe, ende teghen het Bevel van den Oppersten Wet-ghever, om een uyt - heemsche Discipline in te voeren. Dit is de rechte Materie ende Saecke van het Verbont. Onderdanen beloven Gode ende sweeren d'een den anderen om de Wetten van 't Landt, ende de Kerckelijcke Discipline, ende de Lerurgie Wettelijcken bevesticht, met den Degen te veranderen (t'welck noyt in haeren handen, noch van Godt, noch van Menschen ghegheven is) sonder, ende teghen den Koninck t'welck niemant ontkennen en kan in goeden ernst, of het is klare Rebellie. Ende, t'is noch te erger, dat het noch aen een derde Ordre van 't Rijck, voornaemelyck schaedelijck is, om die haere Rechten wech te nemen tegen haeren wille, sonder haer eenighe voldoeninge te doen. 't Kan in geen Point van Conscientie gherechtvaardicht werden (Jae al waer het schoon tot grooter voordeel van 't Ryck, ghelijck wel ghepratendeert wert) ende t'is harder ende slimmer maete, als de Abten ende Monicken van Hendrick den Achften kregen; ofte als Christenen of Turcken aen haere overwonnen Vyanden praesenteren.

III. Ten laetsten een tusschen - komenden Eedt of Verbont of met Godt of met Mensche, en kan noch en vermach een voor-gaenden rechtverdighen Eedt niet vernietighen, maer foodanich is het Verbont; een volghenden Eedt, met een voor - gaenden Eedt niet bestaende, ende dien verdestruerende, t'welck den Eedt, van suprematie gheenoemt is, den welcken

alle de Kerckelijke Personen in 't Rijck alle de Leden des Parlements, als sy gheadmitteert hebben, ende alle Personen van qualiteyt door heel Engelandt gesworen hebben. Den voorgaenden Eedt erkent den Koninck het Opperste Hooft te zyn (dat is t' Civiel Hooft, om toe te sien dat yder Mensch sijn Plicht doe, elck in syn Beroep) ende Gouverneur over de Kercke van Engelandt; Den tweeden Eedt of Verbont; om het Presbyterieel Gouvernement op te richten ghelijck het in Schotland is, weder-staet die krachtelijck, maect het een Politycke Pauuslijckheyt, erkent geen Gouverneurs, als alleen de Presbyteren: Den voorighen Eedt geeft den Koninck een Macht over alle Menschen in alle saecken: Den tweeden Eedt gheeft hem eene Macht over alle Menschen. (in soo veel als sy Oorderdanen zyn) maer gantsch gheene in Ecclesiastijcke saecken, die maecten sy Sacrilogie te zyn.

By al 't verschreven, soo is het klaer genoch, Dat dit Verbont noch vry, noch ghedelibereert en is gheweest, noch van Kracht, noch Wertelijck, noch met onse vorighe Eeden consistierende, maer met Kracht op-ghedronghen, Krachteloos, Bedriechlijck, Godtloos, Rebelligh, ende strydende met onse vorighe Verbindighen, ende dien-volgende en Verbint niemandt ons t'selve nae te komen, maer ter contrarie, tot Bekeeringhe. Tot meerder seekerhey van t'welcke Ick aende grootste Casuisten ende Theologanten in Europa, appellere, aengaende t' Point van Ghemeen Recht, ende dat die de waere Straet vande sacke is, soo appellere Ick aen onse Weder-Partye selfs. Niemandt die maer een voncxen van oprechticheyt in hem heeft, en sal het loochenen: Gheen Engelsch Man die maer eenighen verdraechlijcken graet van Oordeel heeft, of kennisse inde saecken van sijn Landt, en kan sulckx loochenen; Of op dien selyen tyt soo sal hem syn Conscientie heeten lieghen. Die gheene die dese Rebellie voor-spreeken, en derven het niet nae de Wet onder-foecken laeten. Sy en gronderen haere bescherminghen op de Wetten niet, maer, of op haere eygen onghefondeerde Jalousien ende Vreesse van des Koninckx inrentie, om de Papisferie in te voeren, om de Wetten te verdraeyen, ende het Volk tot Slaven te maecken, dit is om in een secker misdaet door vreesse van een onsecker, te loopen.

De geene die geen crackeelen, weten wel hoe sy suspitien maecken sullen, of sy gronden het op 't succes van haere Wapenen, of op de Souveraine Macht des Volckx, boven alle Wetten ende Overicheyt, welkers representerende, sy hunselfen maecken, dewyle het arme Volk in-schuyll hoecken vast fucht, ende en derven haere Zielen niet voot eyghen erkennen, beklaghende haere vorige Dwaelheyt, om datse soo veel tot haer eyghen verderf ghecontribueert hebben.

Of ten laetsten op Religie, Godts saecke, het slimste Schut van alle de restte, om Godt deelachtich van alle haere Yerraderen, Moorden, Giericheeden, ende Ambitionen. Christus en heeft noyt syne Onderdanen gheleert de Religie te planten, veel minder haere eygen Fanatijcke Droomen, of Fantastijcke Versieringhen, in het Bloet van haeren Soverain ende mede-Oorderdanen.

Spreeckt

Spreeckt vry uyt, Is het Onderdanen gheoorlooft Wapenen tegen haeren Souverain te voeren, alleenlijck om Religie? of en is het niet gheoorlooft? Indien ghy seght dat het niet gheoorlooft is, soo condemneert ghy u selven, want u Verbont ghetuycht aen alle de Werelt, dat ghy de Wapenen aenvaert hebt, alleen om de Religie te veranderen, ende dat ghy gheene Onderwerpinghe uwen Koninck toe en draecht, als alleen in Ordre van Religie. Dit is in duydelijcke Termen naer u eyghen ghevoelen ende humeur, Indien ghy seght, dat het Wettelijck is, Soo Rechtveerdicht ghy d' Independenten in Engelandt, datse u de Voet ghelicht hebben, ende ghy Rechtveerdicht de Weder-Doopers in Duytsch-Landt, als Jan van Leyden met synen aenhanck: Ghy breeckt de Palen van Ordre af, ende maeckt een Bane van Bloet ende Verwaringhe in alle Landen: Ghy maeckt u selfs te recht hatelijck by alle Christelijcke Overicheden, soo wanneer sy sien, dat sy hun behoudnisse niet aen uwen goeden wille, maer aen uwe swaekheyte, schuldich zyn, om dat ghy gheen bequame Macht en hebt hen den Hals te breeken. Dit is een fraye Leere voor Europa, in 't welcke nauwlijckx een Koninck of Staet is, die geen Onderdanen van verscheyden ghevoelen ende ghemeenschap in Religie en hebben. Of ten laetsten, Indien ghy seght dat het Wettelijck is, dat ghy dat, 't welck ghy de waere Religie acht te zyn, met ghewelt van Wapenen voort-plant, maer dat het Onwettelijck is, dat andere door ghewelt die Religie, die sy voor de rechte houden, voort-planten, om dat d'uwe het Evangelium is, ende de haere niet; Soo bedeeft ghy de Questie, ende maeckt u selfs bespottelijcken partydich, om u al te groote eyghen-sinnicheyt, slimmer als die vande Menschen van China, gelijck als of ghy alleen twee ooghen had, ende de reste van de Werelt gantsch blint waere. Daer is grooter hoope van een Dwaes, dan van sulck Een, die in syn eyghen ooghen Wys is.

Ick wenschte van Godt, dat wy een Generael Concilium van Christenen mochten sien; ten minsten van alle Protestanten een Generael Synodus, ende dat d'eerste Acte zyn mochte om een Anathema, Maranatha, uyt te spreekē tegen alle Scheur-maeckers ende Voester-Vaders van alle sediticuse Beginfelen, om het scandael ende ergernisse, die op de Christelijcke Religie, wech te nemen, ende te thoonen dat in saecken van Godtvruchtigheyt wy de Hoofstucken vande Menschelijcke beleeftheyt niet verlooren en hebben. Ondertruffchen laet alle Christelijcke Overicheden ghewaerfhouwt zyn, de welke principelijcken geconcerneert zyn, hoe sy dit Basiliscus Ey in haer Landt-palen laeten uyt-broeden: Veel meer, hoe sy voor Baal of voor Baal Berith de Baalims van 't Verbont arbeiden. Het is onder-foeckens waert, of de Merckteken van den Anti-Christfoo wel het Generale Synodus van Schotlandt toe en kompt, als aen den Paus, of Turck. Dit sien wy klaerlijck, dat sy uyt de Ruine van de Civile Overicheyt uyt-spruyten, Sy sitten op den Tempel Godts, ende sy verheffen hen selven boven die ghene, die de Heylige Schrift Goden noemt.

